

OOSTVLAAMSCHE

Z A N N T E N

Tijdschrift van de Bond
der Oostvlaamse Volkskundigen en van de
Dienst voor Volkskundige Opzoekingen

37^e Jaargang
Nr. 5 - 1962
sept. - oktober

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
- - GENT - -

UITGAVEN VAN DE BOND

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e, 33^e, 34^e, 35^e en 36^e jg. tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs: 10 F.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs: 50 F gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr.: Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs: 12 F.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs: 36 F.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs: 14 F.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs: 70 F (65 F voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van de Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs: 100 F.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs: 12,50 F.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs: 7,50 F.
20. **August Hendrickx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs: 15 F.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs: 15 F.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs: 15 F. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs: 15 F.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs: 25 F (15 F voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs: 30 F **Idem II (Jg. XXVI-Jg. XXXV)**, door F. Van Es. Prijs: 25 Fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs: 50 F.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs: 40 F.
28. **Weerkundige Volkskalender voor het Vlaamse Land**, door M. Broeckhove. Prijs: 180 F (140 F voor de leden).
29. **Devotie tot de Heilige Donatus**, door M. Broeckhove. Prijs: 80 F.
30. **Doods-, Begravenis- en Rouwgebruiken in het Arrondissement Dendermonde**, door J. Pieters. Prijs: 75 F. (55 F. voor de leden).
31. **Het Volksleven te Wieze. 1900-1950**, door J. Van Haver. Prijs: 80 F. (60 F. voor de leden).
32. **De Gentse Bakkers. Bijdrage tot de Studie der Middeleeuwse Ambachten en Neringen**, door Marcel Daem. Prijs: 25 F.
33. **Sint-Kristoffel. Legenden. Verering. Verspreiding**, door R. van der Linden. Prijs: 25 F.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Volkskundigen. Jaarlijkse bijdrage: 100 F.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

TIJDSCHRIFT VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
VOLKSKUNDIGEN EN VAN DE DIENST VOOR
VOLKSKUNDIGE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond:
M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent
Alle stortingen op postrekening:
969.46, Bond Oostvl. Volkskundigen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten:
J. BOES
Abrahamstraat, 13, Gent.
M. DAEM &
R. VAN DER LINDEN

Dienst voor Volkskundige Opzoeken

Het Hospies der Kinderen Alijn of Alijns-Godshuis te Gent

1. HET ONTSTAAN: SAGE EN HISTORIE

Over de oorsprong van het Alijns-Godshuis bestaat een sage, die, zoals gewoonlijk, romantisch is en afwijkt van de historische werkelijkheid.

De sage vertelt:

Tussen de wevers en de volders van de Schelde-en-Leiestede heerste een eeuwenoude vete. Alijn, een lid van aanzien in het gild van de volders, dong naar de hand van een jonkvrouw, Godelieve, wier vader een voorname plaats onder de wevers bekleedde. Deze wilde echter zijn dochter zien trouwen met een rijke patriciër, Simon Rym, wiens voorzaten eveneens tot de wevers hadden behoord. Daar het meisje die afwees, zocht Rym zich op Alijn te wreken. Geholpen door zijn broeder en enige gezellen overviel hij enkele tijd later zijn tegenstander gewapenderhand en doodde hem samen met zijn broeder(1).

De lokale geschiedschrijver Ch. Diericx schrijft eveneens de manslag op de gebroeders Alijn aan minnenijd toe(2) en ook J.J. Steyaert stelt het nog voor alsof de moord een gevolg was van een liefdetwist om een en dezelfde jonkvrouw(3).

De ware geschiedenis verhaalt nuchterder:

Twee telgen van een van de oudste en voornaamste geslachten te Gent — Simon Rym en zijn broeder Goswin — droegen een kwaad hart toe aan Hendrik Alijn en zijn broeder Zegher, die gelijkelijk uit een hoog aangeschreven familie geboren waren Utenhove's(4) waren met hen verwant en ten jare 1352 fungeerde Hendrik onder de schepenen van zijn geboortestad. De aanleiding tot de haat lag in beledigende woorden, die de Alijns tegen hen zouden hebben geuit(5). De vijandschap nam dra zulke boze verhouding aan dat de graaf van Vlaanderen zich genoopt zag in te grijpen: reeds in 1353 gaf hij opdracht aan de schepenen-paysiersders van Gent de beide partijen tot verzoening te dwingen(6); de pogingen van de stedelijke gezagdragers leden echter jammerlijk schipbreuk. Ze hadden schoon de wettelijke vrede uit te roepen tussen de Ryms en de Alijns en daarbij te dreigen met een zware boete van 3.000 pond parisis voor wie van hen het zou wagen tot handtastelijkheden over te gaan. Ook had Hendrik Alijn mooi te getuigen uit naam van zijn broeder als uit zijn eigen naam dat hij de gewraakte woorden nooit of nimmer had uitgesproken, waarop Goswin Rym dan de verklaring aflei dat hij en zijn broeder zich voldaan achtten en de vrede bij ede werd bevestigd(7). Het stond geschreven dat tenslotte gruwelijk bloed zou worden geplengd! In het begin van 1354 doorstaken de gebroeders Rym, omstuwd van een aantal van hun lieden, Hendrik Alijn en zijn knecht in Sint-Baafskerk en lieten tevens Zegher zieltogend op het kerkhof vóór die tempel liggen. Hij overleed overigens weinige dagen nadien aan zijn zware verwondingen(8).

Behalve van een dubbele manslag hadden de moordenaars aldus de schuld van een tweevoudig vergrijp op zich geladen: ze hadden heiligschennis gepleegd vermits Hendrik Alijn neergeveld werd in een kerk en dewijl hij stadsschepen was, hadden zij ook de schepenwaardigheid geschonden(9).

De graaf van Vlaanderen toog na de moord in eigen persoon naar Gent. Op 9 mei 1354 daagde hij de schuldigen voor zijn raad(10) en, als zij niet verschenen, zond hij de zaak voor de schepenen van de stede(11). Het vonnis van deze rechters verklaarde de Ryms voor vogelvrij en loofde een beloning van 100 lib. torn. uit voor wie de voortvluchtigen levend of dood in de handen van het gerecht bracht(12); zij maanden alle rechters in den lande aan desgevallend de schuldigen uit te leveren(13) en gaven bevel hun woonhuizen in de stad met de bodem gelijk te maken, zonder dat ze te eniger tijde weer mochten worden opgetrokken(14).

De graaf onderschreef dit vonnis op 19 juni van 't zelfde jaar(15) in zijn « *Lettren van den wettelicheden, vonnessen ende banne, ghedaen op Gossin Rime, Simon Rime ende haer hulpers* »(16) en hij herinnerde op 15 oogst daaropvolgend aan zijn bevel van een paar jaren her, tot de schepenen gericht, om vrede en verzoening te stichten tussen de elkaar vijandig gezinde families(17).

Een broeder van de vermoorden, Pieter Alijn, was in de echt verbonden met Maria Rym, een zuster van de moordenaars. Op 26 mei 1354 legde hij de plechtige belofte af op boete van 1.000 pond tourn., gewaarborgd door niet minder dan acht van zijn bloedver-

Zegel van het Godshuis.

aan de graaf, de Gentse schepenen en de dekens van de kleine neringen en de wolwevers.

Op 30 januari 1362 liet Maria Rym, de gade van Pieter Alijn, weten dat zij alle vergeldingsmaatregelen en iedere wraakneming verzaakte, daarbij vergiffenis schenkende voor al de baldadigheden waarvan zij het slachtoffer was geweest. Ze legde deze verklaring mede af uit naam van haar neef Simoen, de minderjarige zoon van Goswin Rym(20); ze sloot dan nog de belofte aan, dat haar eigen oudste zoon bij het bereiken van zijn meerderjarigheid dezelfde verbintenis zou aangaan en doen bevestigen door zijn broeders(21).

De graaf van Vlaanderen willigde het verzoek om genade in, nadat in de eerste dagen van 1362 een voorafgaandelijke schikking had plaats gehad(22). Op 5 mei — of al op 3 mei(23) — daaropvolgende werd zijn sententie plechtig voorgedragen in de abdij te Drongen(24).

Wat legde ze o.a. vast? Dat de partijen vrede zouden maken. Simon en Goswin Rym gingen de verplichting aan een jaarlijkse rente van 100 pond parisis te stellen, waarvan de opbrengst zou worden gebruikt voor het onderhouden van een hospicie, en namen daarbij nog twee renten op, elke van 20 lib. par. voor het inrichten van twee kapelnijen(25), vermits er twee slachtoffers waren gevallen. De renten zouden worden gehypotekeerd op goederen, liggend in een kring van drie mijlen rondom Gent. Het toezicht over dit alles werd toevertrouwd aan een oom van de Alijns, heer Simon

wanten, hoegenaamd geen wraak te zullen oefenen wegens de doodslag op zijn beide broeders(18). Doch in 1356 kwam aan het licht dat hij kennis had gehad van het moordplan van zijn zwagers en zich zelfs bij hen had aangesloten; weshalve hij werd veroordeeld tot vijftig jaar verbanning(19).

Anderzijds deed men zijn best om een uiteindelijk vergelijk tot stand te brengen tussen de Alijns en de Ryms: de ontvanger van Vlaanderen, Jan vander Zickele, Gillis van Lathem, deken der kleine neringen, en Eustachius Vanden Hole, deken der wevers — drie mannen van aanzien dus! — spanden daarvoor hun krachten in.

Overigens bij brieven van de 17 mei 1361 diende Simon Rym een verzoek om genade in en verklaarde zich, wat de manslag betrof, over te geven

Damman(26), en aan andere verwanten en vrienden van de gedoden(27). Tenslotte dienden de daders en hun handlangers op boetebedevaart te tiegen naar Rome, Marseille, Venetië, Luik, enz.(28); Simon Rym had aldus de kerk van de HH. Pieter en Paulus ter Eeuwige Stede te gaan bezoeken en binnen de veertig dagen na zijn weerkomst van ginder een nieuwe pelgrimstocht naar Sint-Jakob in Gallicië te ondernemen(29).

Hendrik en Zegher Alijn hadden tot ouderpaar Simon Alijn en Katharina Zilverberchs gehad(30). Wij zien die ten jare 1354 mede optreden, naast Godweerde Ser Thomaes, Salomoon Borlute en Jacob Willebaerde, bij het aangaan van een erfelijke rente ten bedrage van 12 lb. par. per jaar en te verdelen onder de H. Geesttafel van de Sint-Michielsparochie (40 s.), het Godshuis Poortakker (3 pond)(31), het Sint-Jakobshuis(32) (40 s.) en 3 pond voor drie jaargetijden in Sint-Michielskerk(33). Bezet werd deze rente op het woonhuis van de echtelingen Alijn, dat zij betrokken aan de Leiekaai, in de buurt van de Oude Burchtstraat, weshalve heer Simon ook werd aangewezen als « Alijn op de Leie ».

Toen nu de gebroeders Rym, in uitvoering van wat men hun oplegde bij de verlening van hun genade, het nodige deden om een hospicie te openen, wilden de ouders van hun slachtoffers wellicht met hen wedijveren in liefdadige zin voor de arme en voor het op te rijzen godshuis stelden ze mede hun woning beschikbaar. Zulks gaven zij aan in hun testament; waarvoor zij als hun voornaamste executeur hun schoonbroeder Simon Damman aanduiden; zij vorderden hem nog bij hun levenden lijve op om dat gedeelte van hun uiterste wilsbeschikking, dat op het te stichten godshuis sloeg, ten uitvoer te brengen(34). De graaf van Vlaanderen bevestigde hunne donatie op 15 oogst 1363 en gaf oorlof, dat Simon Alijn en zijn echtgenote een eeuwigdurend hospitaal inrichtten en daartoe de huizen, de tuin en de ondergrond lieten wijden(35). Mag men de Gentse geschiedschrijver Steyaert geloven, dan lieten zij daarbij nog het huis aansluiten, dat hun zoon Hendrik had bewoond(36).

2. LIGGING.

De plaats, waar het gesticht tot stand kwam, beschrijft de toelating van de graaf met de meeste nauwkeurigheid: in de stede Gent, in de Sint-Michielsparochie, naar 't Zuiden gelegen aan de Leie en de Ouborchstrate, en aan deze kant een breedte vertonend van ongeveer 7 roeden; naar 't Noorden rakend aan de Boomgaardstraat en hier een breedte aanwijzend van 5 1/2 roeden, weinig min of meer. Van de ene tot de andere straat besloegen de huizen, de tuin en de ondergrond een lengte van ongeveer 11 1/2 roeden(37).

3. BENAMING.

Hier dan, aan de huidige Kraanlei — vroeger Ajuinlei — trok men het hospicie op, op hetwelk men wijzen kan als op een schoon

voorbeeld van vroegereeuwse godshuizen, tot stand gebracht uit boetedoening en vergelding voor bepaalde misdrijven(38).

In november 1364 gewaagt men ervan als « *van den hospitale die men eedt (=heet) Alijnshospitaal* » (39). Weldra moet het algemeen bekend zijn geworden en vergroeid in het stadsbeeld voor vele Gentenaren; immers zijn benaming duikt op in nadere plaatsbepalingen in de buurt ervan, wier ligging men aangaf als « *up de leye by Alyns hospitaale* » (40).

Gelijktijdig en zelfs nog een beetje vroeger — althans reeds in een stuk van de 23 juli 1363-noemt men het « *hospitale... in honore beate Katharine virginis et martiris* » (41). Hieruit blijkt dat het in de hoede werd gesteld van de H. Katharina. De benaming naar de patrones-heilige bleef de eeuwen door in gebruik naast de eerstvermelde: een 17e-eeuwse veder beschreef het als « *Ste cathelyne godtshuijs op de Craenleije* » (42). Tegen het einde van de 18e eeuw in 1787 stelt een officiële « *Declaratie* » het voor als de « *Fondatie van d'Edele heeren Henricus ende Zigherus Hallins* », wat tamelijk misluidend klinkt voor wie niet weet dat het godshuis niet door de beide Alijns, alleen te hunner nagedachtenis werd gesticht.

4. DE KAPEL.

Bij geen middeleeuws hospicie ontbrak een kapel(43) en zeker niet bij dit Gentse, waarvan de eerste oorkonde, die zijn ontstaan voorzag — 's graven Sentencie tegen de Ryms — meteen twee kapelnijen noodzakelijk maakte.

Zo zal men er zich niet eens over verwonderen dat nog in 1363, op 6 oogst, de abt van Sint-Baafs te Gent hieromtrent een charter uitvaardigde(44). Een drietal weken vroeger, op 23 juli, had hij zich voor akkoord verklaard met hun instelling en buitendien ook met het bouwen van een bidhuis voor het hospicie, voorzien van een klok — dus wel tevens van een torentje waarin die ophing — toen hij zich gewaardigde de uiterste wilsbeschikking van de echtelingen Alijn-Zelverberch omtrent het godshuis goed te keuren(45); immers het kwam te staan op het grondgebied van de Sint-Michielsparochie, waarvan hij het patronaat in bezit hield(46).

Met halfoogst van hetzelfde jaar kwam ook de graaf van Vlaanderen er voor uit dat de bedoeling voorlag « *que audit lieu on puisse celebrer et faire le service divin* » (47).

Aan zijn kant hechtte de bisschop van Doornik, Philips, op 7 september 1365 zijn goedkeuring aan de voorgenomen stichting van het Alijnshospitaal(48). Hij gaf te dier gelegenheid zijn instemming met de bouw van de kapel, die mocht eindigen in een torentje met bovenop een kruis, doch niet hoger, niet opvallender dan de torens van andere gestichten van dezelfde aard. Hij nam eveneens de instelling van de beide voorziene kapelnijen onder het oog en besliste dat zij zouden worden bediend ter intentie van de gedode gebroeders Alijn; haar kapelannen moesten binnen het jaar na hun

benoeming als dusdanig de wijding tot priester verwerven en waren verplicht in het godshuis zelf hun verblijf te kiezen; hun aanduiding kwam toe aan de bisschop, doch na voordracht vanwege de leiders van het hospicie, die op de vervanging van een overleden kapelaan moesten bedacht wezen binnen de twee maanden na zijn afsterven(49).

Uitdrukkelijk moet niet gezegd dat men in de kapel behoefte had aan een koster. 's Bisschops schrijven stipte reeds de aan hem uit te keren wedde aan. Gelijk de onkosten voor het onderhoud van de muren en daken van 't bidhuis, gelijk de uitgaven voor een kelk, een missaal, kazuifels, sieraden voor het altaar en het licht moest die vergoeding worden gelicht uit de sommen, die bij de fundatie van het hospicie beschikbaar waren gesteld(49).

Toegewijd werd de kapel aan de H. Katharina, wier eredienst in het oude Gent zeker niet zonder belang is geweest(50). Op deze wijze geraakte de stichting aan haar tweede naam, doordat de benaming van de kapel gewoonweg op het gehele huis overging.

5. INRICHTING VAN HET HOSPICIE.

Op 10 november 1364 overhandigde de ontvanger van Vlaanderen Simon Vander Zickele(51) aan de leiders van het gesticht al de gelden, die hij onder zich bewaarde, voortgekomen van de boete wegens de doodslag op de gebroeders Alijn als parten van de verwanten langs vaderszijde: die sommen dienden te worden aangewend voor 't onderhoud van het godshuis. De schepenen van Gent legden de verklaring af dat deze overgave in hun bijzijn gebeurde(52).

Opvallend ras, op 24 september 1365, horen wij van een geding tussen het nieuwe gesticht en de eigenaar van een belendend huis nopens het aanbrengen van regengoten en het eigendomsrecht van een muur, waarvoor men twee bouwmeesters om hun oordeel aansprak(53).

Bij het verkondigen van zijn sententie, op 15 oogst 1363, kende de graaf van Vlaanderen zich de titel toe van « *stichter en beschermer van het gesticht* » en wel op grond van het plechtig « *zoendinc* »(54) dat hij betreffende de dood van de Alijns had moeten uitspreken; hij nam hem aan voor zich en voor zijn erfgenamen en opvolgers(55). Eens te meer vinden wij hierin het bewijs hoe gaarne en stelselmatig de vorsten, vroeg en laat, zich tot bewaarder en beschermer van de liefdadige instellingen uitriepen en het recht van toezicht over de administratie ervan opeisten(56). Voor zulke huizen te Gent verwees Lodewijk van Male tegelijkertijd nog eens naar het begijnhof Sinte-Elisabeth en Poortakker, waarvan de bewaking hem toekwam(57).

6. DE LEIDERS.

De daadwerkelijke leiding legde evenwel de bisschop van Doornik door zijn besluit, dd. 7 september 1365, in de handen van twee provisorien, « *beleeders* » en nadien « *rectoren* » geheten. Zij namen, gelijk overal in de Gentse gestichten van weldadigheid het geval was, hun functie onbezoldigd waar.

Als eersten in dit ambt benoemde hij de mannelijke erfgenamen van heer Simon Damman, dus van de schoonbroeder van het ouderpaar Alijns(58). Hij voorzag evenwel ook dadelijk het geval dat diens afstammelingen geheel uitstierven; dan zou de leiding van het hospitaal van rechtswege overgaan op de graaf en de bisschop of hun gedelegeerden(59). In de vroegste jaren van het bestaan van de stichting treffen wij als goeverneurs aan : in 1366 Simon Damman en Gelnot de Pape; in 1430 Jan Sersanders en Jan Alijn; in 1468 nog eens Jan Sersanders naast Jan Tollin(60).

Welke was de bevoegdheid van de rektoren binnen het huis ? We mogen ze onbeschrond een verregaande noemen ! De beide heren hadden te waken over de ongestoorde gang van het hospicie(61) en te dien einde konden ze het, wanneer ze wilden, bezoeken. Zij stelden er dan vroeg statuten voor op(62). Moeilijkheden met de verpleegden of tussen de kostgangers onderling hadden ze uit de weg te helpen en daarin bleef hun uitspraak zonder beroep(63). Zij hadden de macht het aanvankelijk voorziene getal van de plegelingen te wijzigen, te vermeerderen of te verminderen, waarbij ze zich natuurlijk zouden laten leiden door de minder of meer schitterende materiële toestand van het godshuis(63). Daar-even stipten wij reeds aan dat hun zelfs de voordracht van kandidaten ter beschikking van de twee kapelnijen in het bidhuis toekwam.

In één opzicht stonden de goeverneurs zelf onder toezicht, namelijk wat het keuren van de rekeningen aangaat. Telken jare waren zij gehouden de inkomsten en uitgaven over te leggen aan vier kommissarissen — « *oversten* » getiteld — die eveneens gratis dit karweitje op zich namen; hun groep werd gevormd uit twee leden van de familie Alijn, één afgevaardigde van de graaf en ook één van de bisschop(63).

In andere opzichten stonden hun nog een paar mensen ter zij. Voor het interne bedrijf van het gesticht konden zij op een « *meesterighe* » vertrouwen; haar autoriteit, voor zover wij ze althans in jaren dicht bij ons kunnen afmeten, moet eerder beperkt geweest zijn. Voor het geldelijk beheer beriepen zij zich op de goede diensten van een « *ontfanger* ». Buitendien moest deze aangestelde o.m. zorg dragen voor de oorkonden van belang voor het huis en ze « *int secret* »(64) « *vanden godthuyse* » bergen(65). Als een van de vroegste rentmeesters leren wij anno 1395 Jan Donter kennen(66); in 1459 stelt zich Jan Ghijs als gewezen ontvanger voor(67); in 1500 vervult Jaak Van Londerzele die functie(68).

7. DE VERPLEEGDEN.

Graaf Lodewijk van Male gaf in zijn sententie van 15 oogst 1363 naast tal van andere inlichtingen ook aan welke doeleinden het Alijnshospicie nastreefde: het ging erom aan arme mensen het dagelijks onderhoud te verschaffen en alle werken van kristelijke barmhartigheid te verrichten, « *recevoir, tenir et visiter les pouvres et faire toutes œuvres de misericorde* » (69).

Kostgangers heeft men er al in 1366 binnengenomen, dat staat vast(70).

Welke armen konden er dan met hoopvol uitzicht om onderstand gaan aankloppen ?

Onjuist is wat Steyaert beweert(71): dat het huis tot stand kwam voor achttien behoeftige vrouwen. Tot dit aantal geraakte men eerst na verloop van tijd ! Immers in 1365 dacht de bisschop van Doornik aan niet meer dan acht oude, arme en gebrekkelijke personen(72) en wel zonder onderscheid van kunne(73). De bewijzen liggen voor 't grijpen dat ook mannen kostgangers zijn geweest in het Alijns-godshuis: er waren er bijv. in 1474(74) er er waren er nog in 1517, toen een zekere Geeraert Vincx er toegang kreeg(75). Daarbij, de oude statuten richten zich gewoon tot de proveniers — in 't mannelijk ! — alleen en gewagen overigens uitdrukkelijk van « *eenen persoen, man oft wijf provengier int huus* ».

Een deftige levenswandel zo binnen als buiten het gesticht vorderde de overheid van de bewoners, die alles dienden te vermijden wat schade kon berokkenen, stoffelijk of moreel, aan de instelling. Geen buitensporige kledij was toegelaten, « *weerlicken vterlicken habiten*(76) *die ten hospitale niet en behoorden* ». Wie aan een medeprovenier dorst zeggen: « *Gij liegt* » of « *Het is leugen wat gij zegt* », verbeurde telkens een brood van zijn prove. Op vloeken stond dezelfde straf en een dubbelzware op het verwensen van een gezelschap, op het zich bedrinken en op een onbehoorlijk gedrag. Overspel en hoererijsleepen de verbeurde van gans de prove na zich gedurende tweemaal veertig dagen. Deze zelfde boete wachtte wie ongewettigd aan een ander diefstal aanwreef.

Speciaal voor vrouwelijke kostgangsters zal 't verbod zijn gemaakt, binnen het huis bij kaarslicht of in de nabijheid van brandend vuur vlas te hekelen. Eenieder maande men aan nooit vuur uit de keuken te komen halen anders dan in een passende pot of vaatwerk en verder er goed op te letten, wanneer men zich verwijderde, of het vuur geen kwaad kon; zijn voorraad brandturf had men derhalve steeds ver genoeg van een hard te stapelen.

In geval van tekortkomingen moesten de beboeten zich bij de beslissingen van de rektoren onvoorwaardelijk neerleggen.

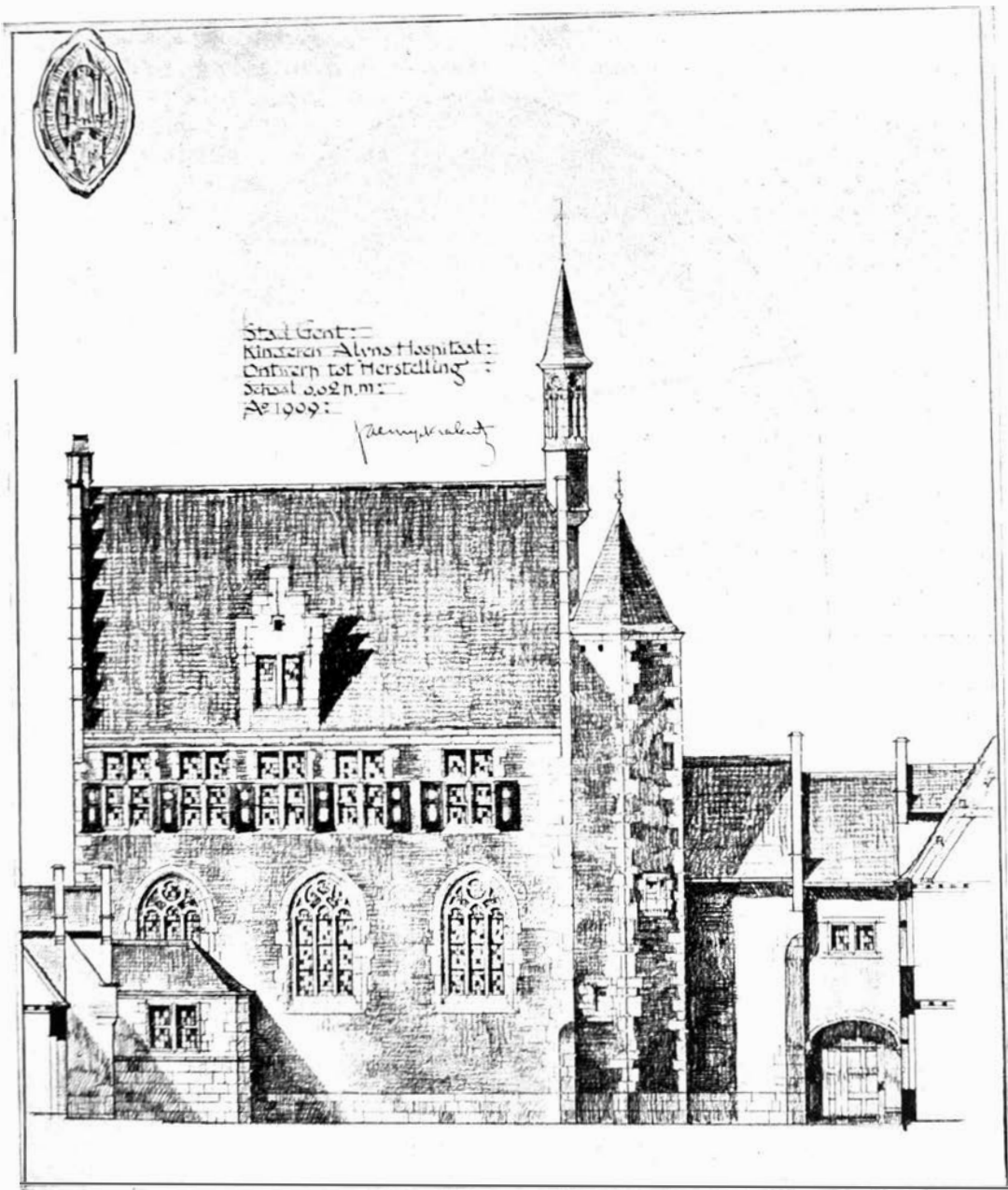
De poorten van het gesticht bleven gesloten van 's avonds, wanneer de werkklok luidde, tot 's morgens, wanneer ze opnieuw klepte. Gedurende die tijd was het nutteloos en verboden te komen aankloppen. Alleen proveniers mochten de sleutel van het hospicie of van zijn huisjes bij zich dragen. Wie de nacht buitenshuis door-

Afb. 1 en 2. — Het Godshuis langsheen de Kraanlei, vroeger en nu.

Afb. 3. — Naar een tekening van kunstschilder Herman Verbaere.

Afb. 4. — Zijgevel van de kapel. Ontwerp tot herstelling van architect Valentin Vaerwyck.

Afb. 5. — Het gebrandschilderd raam in de kapel.

bracht, moest achteraf kunnen bewijzen dat hij bij deftige lui onderdak had gehad, zo niet verloor hij acht dagen lang zijn prove.

Na de avondwerkklok hield men in het hospitaal gemene bidstonde. Men mocht daaruit slechts wegblijven in geval van noodzaak of mits oorlof van de provisoren. Gelijkelijk werden de kostgangers op zon- en heiligdagen naar de missen geroepen, die in de kapel gelezen werden op een uur tussen het sermoen en de hoogmis in de parochiekerk. Op bepaalde dagen dienden de proveniers een vaderons te bidden ter intentie van de ziel van Simon Alijn en zijn gade, Katharina Zilverberchs, voor de in 1354 vermoorde gebroeders Alijn, voor al de weldoeners van de instelling, doch ook voor het behoud van 's lands vorst en voor het geluk, de voorspoed en de vrede der « *stede van Gend, dat se God behoeden en beschermen wille van plaghen, van brande en van viants handen* », zelfs « *ter weerdichhede(77) vor tgemeen land van Vlaenderen, dat onse heere God in payse ende vrede wille behouden* ».

Bondig namen wij deze voorschriften over uit oude reglementen(78). Zij behelzen er nog rakere, als bijv. het verbod de gelegenheden van het gesticht ter kennis te brengen van buitenstaanders of er kwaad gerucht van te verspreiden; trouwens voor Gent kennen wij een gelijkkluidend verbod in het Wenemaerhospicie of het godshuis van Sint-Laurens, aan het Veerleplein(79). Bij Alijns stond op dergelijke achterklap de beroving gedurende tweemaal veertig dagen — de straf dus voor de lelijkste misdrijven — van de prove. Even streng bestrafte men ook de proveniers, die de overheid verzuimden tijdig te verwittigen, wanneer ze lucht hadden gekregen van enig boos opzet ten nadele van het huis.

Waarmede onderhield het hospicie zijn plegelingen? De beslissing van de bisschop in 1365 schreef voor de gelijkelijk verdeelde inkomsten en andere verwervingen daarvoor aan te wenden, na aftrok van de algemene onkosten van onderhoud(80).

Zoals te Gent ten minste ook in het Wenemaergesticht en in Sint-Jakobshuis(81) tot verplichting was gemaakt, moesten de proveniers van Alijns het hospicie daadwerkelijk bewonen. Ja, als ze acht dagen achtereen buiten het huis verwijsden, verviel gedurende die tijd hun recht op de ondersteuning.

De leiding werd gewaarschuwd geen prove te verkopen of maar te beloven zo lang ze in feite niet vakant was geworden, wat ook nogmaals in het Wenemaergesticht haar werd voorgeschreven.

't Kon bezwaarlijk anders of men verlangde van de kostgangers zekere waarborgen: afgezien van uitzonderingen mochten ze niet jonger dan veertig jaar zijn en moesten een goede reputatie genieten; zij moesten kinderen van de H. Kerk zijn, dus weldenkende kristenen; ook « *sonder bant of schult* », dus zonder bindende verplichtingen tegenover de buitenwereld(82). Bij hun opname hadden zij als intreegeld *pitancie*(83) te geven aan de overige kostgangers(84); aan het gesticht hadden zij geheel hun bezit aan roerende goederen, geld en juwelen af te dragen(85); daarentegen konden zij van de huizen, die zij bezaten, zonder meer eigenaar

blijven, waarbij men nochtans onderstreepte dat zij persoonlijk de onderhoudskosten ervan moesten bestrijden en hiervoor nooit op het hospicie konden rekenen(86).

Heerste misschien niet van in den beginne de gewoonte dat de plegelingen vóór de schepenen van de Keure plechtig de belofte aflegden, bij hun dood eveneens hun onroerend goed aan het gesticht na te laten, mettertijd moet zulks toch in gebruik zijn gekomen : op 23 juli 1422(87) en op 2 mei 1474 weer(88) handelen aldus een aantal bewoners, gelijk reeds op 19 oktober 1439 Margareta Cleemputte deed(89); hun voorbeeld volgden in 1517 Clara Mesdaeghs, weduwe van Willem de Nockere, en Geeraert Vincx(90), in 1519 Christina Vos(91), in 1522 Catherina van Landeghem(92) en Catherina Beijs, weduwe van Iwein De Visch(93), in 1529 Jossine Costers(94). De in deze reeks herhaaldelijk voorkomende doopnaam Katharina kan, wie weet, aanleiding geven tot de onderstelling dat zo genoemde vrouwtjes naar het hospicie der Alins werden aangelokt, omdat het in de hoede van de H. Katharina was gesteld. In elk geval drukken al de hier aangehaalden goed op de voorwaarde dat zij mits de afstand van hun immobilia in hun uiterste ure hun leven lang de prove van 't hospitaal zullen mogen genieten(95), zodat het verleende onderhoud er tenslotte hier zo wat gaat uitzien als een lijfrente.

Tevens is meteen het bewijs geleverd dat ook aan andere dan arme behoeftigen een plaats in het godshuis werd ingeruimd, al mag het in blijkbare tegenstelling met de echte bedoeling bij zijn oprichting lijken !

Tussendoor leerden wij reeds enkele namen van proveniers aldaar kennen. Nog één kunnen wij aan de lijst toevoegen : die van Anna Mertens, welke in 1522 afzag van haar prove en toen ogenschijnlijk weer buiten het hospicie trok(96).

8. INKOMSTEN.

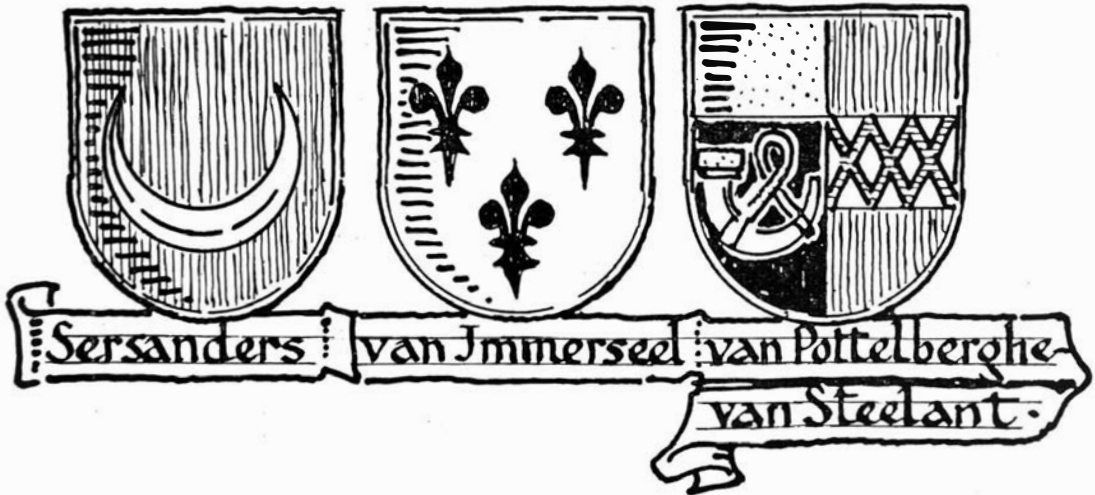
Hoe slaagden de leiders erin aan de plegelingen het nodige onderhoud te verstrekken ? Welke bronnen van inkomsten spraken zij te dien einde aan ?

Het heet dat het huis zijn toekomst zag verzekeren door talrijke giften en schenkingen(97). De vroegste blijken afkomstig uit de kring van de Gentse geslachten, bij de oprichting betrokken, de Rym en de Alijns. Al ten jare 1363 schonken Avezoete en Gertrude Rym, dochters van een van de moordenaars van de Alijns en nonnen in het klooster van de Rijke Klaren bij Gent(98), nl. te Gentbrugge, voor het toen nog op te richten hospicie een rente op weideland, gelegen te Heusden(99). Een dichte bloedverwant, Jan Borlute, gaf een andere ten belope van 24 pond par.(99). Op 8 augustus 1367 hechtte de bisschop van Doornik zijn goedkeuring aan de legaten, die Jan Zelverberchs — ongetwijfeld een verwante van vrouwe Simon Alijn — in zijn testament voorzag voor het godshuis en die bestonden in diverse goederen, met de opbrengst waarvan godvruchtige werken waren uit te voeren(100).

Giften in speciën blijken nimmer en nergens nader te zijn opgetekend, ofschoon de rekeningen van de ontvangers er gewis melding van gemaakt hebben; hierop is echter de hand niet meer te leggen. Er valt evenwel niet te betwijfelen dat het Alijnshospitaal over voldoende kapitaal heeft beschikt, dat vanzelfsprekend ook voor nuttige rendering op de gebruikelijke wijze van toen werd besteed aan renten en cijzen, te verhuren landerijen en huizen. Uit vroege daaromtrent aan te leggen lijsten blijkt wel dat het gesticht met voorliefde zijn geldplaatsingen binnen de stad Gent zelve deed, anders dan sommige inrichtingen van dezelfde aard aldaar.

9. INGRIJPENDE WIJZIGINGEN IN 'T BEGIN van de XVIe EEUW.

In het jaar 1513 werd het hospicie van de H. Katharina per transport verworven door heer Lieven van Pottelsberghe en zijn gemalin Livijne van Steelandt, de laatste afstammelingen van de Alijns(101). Aan hen droegen toen de dienende voogden, Nikolaas Sersanders en Ingelbert Immerzele, hun rechten over(102).

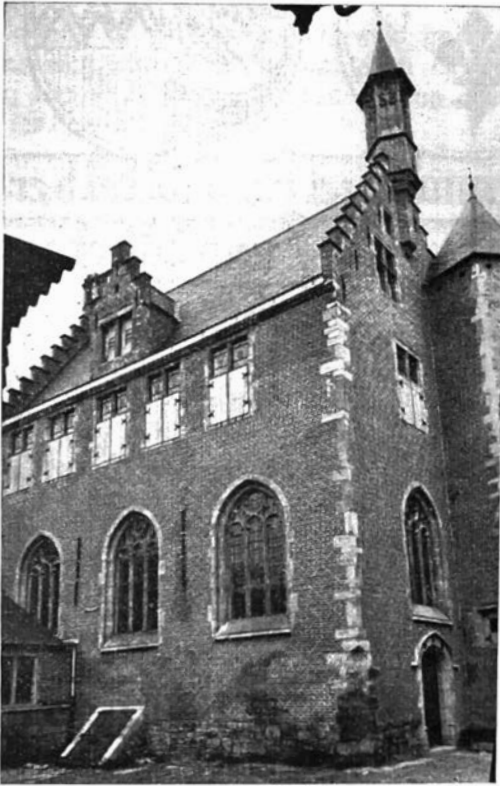
Wij kennen die heer van Pottelsberghe nog van elders als een zeer liefdadig man, daar hij nog bedacht was op het heil van jeugdige behoeftigen: op 20 mei 1519 liet hij immers bij de Gentse Hiëronymieten een biezondere school openen voor zestien arme kinderen, die naar zijn naam werden aangesproken als « kinderen van Lieven van Pottelsberghe »(103). Uit Vlaamse adel geboren, was hij « heere van vinderhoute, meerendere »(104) etc. (105).

Het Alijnshospicie bevond zich toentertijde in werkelijk erbarmelijke toestand. Het « lach geheel in ruine »(106). Derhalve lieten de nieuwe eigenaars de bouwvallige woongelegenheden weer

in staat stellen en bekostigden, zonder het godshuis om enige tussenkomst te pramen, uit hun eigen middelen « *alle de huijsen van de provandiers tot xvje* » (107). Dit blijkt van hun weldadigheid is vereeuwigd geworden op een koperen plaat, die was aangebracht ter zijde van het altaar in de kapel(108).

Op die plaat staan nog meer biezonderheden gegrift(109). O.a. dat in 1519 — of in 1529(110) — het echtpaar van Pottelsberghe-van Steelandt buitendien overging tot het stichten van acht proven, zes ervan op eigen kosten en slechts twee uit de inkomsten van het gesticht. Nog werden zestien broodbedelingen gefundeerd, waarvan de echtelingen er tien voor hun rekening namen, de familie Immerzeele vijf en de laatste bij beurten door een van de partijen werd uitgereikt(109).

Bij herhaling kan men hier dus te weten raken dat het oorspronkelijk aantal van de proven in het eerste kwart van de 16^e eeuw verhoogd werd van acht op het dubbele. Werd het weinige jaren nadien andermaal opgevoerd? Een akte van de 23 juli 1527 heeft althans vermeld dat « *de proven vermeerdert* » werden(111).

De kapel na de herstelling.

dier gelegenheid geen melding hoegenaamd nog wordt gemaakt van

Lieven en Livijne van Pottelsberghe hebben zich terdege ingespannen om goedgunstigheid tegenover het Alijnshospicie te doen delen door hun nabestaanden. Op 29 mei 1543 vierde men er feest! Want er werd een begin gemaakt met de bouw van een nieuwe kapel ter vervanging van het eerste bidhuis. De eerste steen lei er niemand minder dan dhr Franchoijs van Pottelsberghe, zoon van mijnheer Lieven en zijn echtgenote(109). Tot hare optrekking droeg alweer dame Livijne rijkelijk bij (112): ze gaf daartoe « *van haeren goede liberalick* »(113); door haar toedoen kwam de suffraaan van Doornik het nieuwe bidhuis plechtig wijden in 1546. Het jaar daarop — of in 1549(114) — was de toren van de kapel voleindigd. Daar te

heer Lieven, zal hij dan waarschijnlijk overleden zijn geweest. Niet tegen hem, maar wel tegen zijn erfgenamen zal dan het geding zijn ingespannen geworden dat de mannelijke afstammelingen van de Sersanders en de Immerzeelen in de jaren 1570 vóór de Raad van Vlaanderen aanhangig maakten.

De aanleggers bepleitten immers de nulliteit van de vervreemding van het godshuis ten voordele van de van Pottelberghes op grond van de verlangens, uitgedrukt door de stichters bij de inrichting. De Raad velde zijn vonnis op 14 december 1571 (115). Het stuurde aan op een minnelijke schikking, volgens dewelke de dispositie over zes proven werd toegezegd aan de naaste erfgenamen van de Sersanders, die over andere zes aan de naaste erfgenamen van de familie Immerzeele; van drie werd de toekenning toegewezen aan de van Pottelberghes en van nog drie overige aan de familie van Steelandt (116).

Hieruit kan men zich een juist idee vormen van de invloed, die ieder van de hier bedoelde heren bij het beheer van het hospicie ontwikkelen kon. De wapenschilden van de beschermers smukten trouwens de onderscheiden woonhuisjes in het hospitaal (117) en zij stonden er met hun achttien; er was hier ook af te leiden dat in het jaar 1571 het aantal van de opgenomen plegelingen achttien bedroeg.

Als ontvanger voor het hospicie diende omtrent het midden van de 16^e eeuw Pieter Snouc (118).

10. LATERE GESCHIEDENIS.

Zeventiende eeuwse bescheiden leveren nog de namen op van enkele andere lieden, die zich verdienstelijk hebben aangesteld voor het Alijnshospicie.

In 1628 fungeerde er als goeverneur Messire Nicolas Sersanders (119). Van hem heeft men onthouden dat hij giften van renten overhad aan het godshuis ter ere Gods en ter handreiking aan de armen, er het vruchtgebruik of inkomen, als vanzelfsprekend bijna, voor de duur van zijn leven van bewarend (120). In 1697 heet het rektorenpaar Antonin van Pottelsberghe en N. D'Assenois (121).

Sedert de verbouwing van de kapel in 1543 beschikten de provisors er binnen over een tamelijk ruime bovenzaal voor het houden van hun vergaderingen (122).

Ook in 1697 ontmoeten wij Joanna Borchmans als meesterigghe en als ontvanger F. Duermael (121).

Dertig jaar vroeger, bij de opeisingen door gouverneur generaal de Houra met het oog op de nieuw aan te brengen versterkingen rondom de stad Gent, werd het hospicie getaxeerd voor een bedrag van 200 gulden (123).

Omstreeks het midden van de 18^e eeuw, op 24 februari 1756, genoot het godshuis een amortissement, verleend door keizerin

Maria-Theresia, voor goederen, die het liggen had te Gent als te Drongen, als te Wondelgem, Wijnhuize, Heusden, Lembeke, Ursel en Nazaret. Hieruit kan men alweer een verwijzing halen naar zijn materiële toestand toen.

Van in deze jongere tijden toegepaste statuten vernemen wij nog slechts weinig. Alleen uit een handschrift « *Verscheijde reglementen* » (124) putten we een paar biezonderheden, die uitsluitend het dagelijks bedrijf in het gesticht nader belichten door de omstandige omschrijving van de opdracht van de portieres, de verwijzing naar de autoriteit van de meesteres en voor de provenderiggen naar hun nadrukkelijke verplichting zich gehoorzaam te betonen tegenover de overste en trouw mee te doen aan het gezamenlijk gebed 's avonds na het sluiten van de poorten :

« *De poortiersse zal alle daegen s'morgens de voorduere en agterduere ontsluitjen op den gestelden tijd volgens het jaergetijd; de sleutels zullen moeten bij de meesterigge gehaelt worden (125) en aldaer weeder gebragt worden; zij zal ook verplicht zijn in den winter den sneuw voor de capelle weg te vaegen (126) als, ook op de trappen an den ingang van de poorte. De poorte zal sluijten in den somer ten zeven uren, in den winter met zonnendergang. Naer het kleppen (127) van de klok zal men het gebed beginnen en die te laet komt, zal de boete betaelen van twee ortiens (128). Als imand door onpasselijkheid in het gebed*

niet kan komen, zal zij verplicht zijn dit aen de meesterigge kenbaer te maeken en zullen ook niet vermogen uijt te gaen niet voordere (129) als de noodzakelijkheid vereijst binnen het beluijk van het Godshuis. Als de meesterigge hun iet (130) moet anzeggen om het goed order (131) te anthaeven (132) en mogen hundaer niet tegen verzetten of haer met smaedwoorden (133) aen te spreken of bijeenkomste om mallekander op te hitsen (134) of zij zullen de bouten (135) betaelen ».

Toen immers herbergde het hospicie nog slechts vrouwelijke kostgangsters en wel ten getale van achttien gelijk er nog tot aan het einde van de stichting zullen woonachtig zijn. De leiding stipt dit aan in 1787 na een verzoek van 's lands regering om een aantal

De ingang vroeger.

vragen te beantwoorden; wat geschiedde in een uitvoerige « *Declaratie* », waarin enkele opgaven kunnen interesseren : « *Men onderhoud' er achthien vrouwen, genaemt provendirigghen* ». Als patronen of « *collateurs* » der proven (136) stelt zij voor : zijne hoogheid Louis Charels Otthon, prince van Salm-Salm en van 't Heilig Rijk, burggraaf der stede Aalst, die echter prokuratie had verleend om in zijn naam te handelen aan Jonker François Piers, Mher C. Joseph-Ghislain-Charle de Wasiers, Wavrin, etc. en Jonker Jan Baptista van Pottelsberghe, heere van Lapotterie, welke laatste tegelijk nog vrouwe baronesse van Parck vertegenwoordigde en die wij met de titel « directeur » ook in het Wenemaergesticht zien optreden(137).

De Declaratie bekent een « *jaerlikschen uytgeef* » van 2935 gulden, 9 stuiver, 5 denier. Hij omvatte het onderhoud van de huizen en immobilia, heerlijke renten, huysgelden of vingtièmes van de stad, parochielasten van bossen onder Wisel, het celebreren van jaargetijden te Kaprijke met uitdeling van brood aan de armen aldaar.

Te Gent zelf had het gesticht eveneens zulke kerkelijke diensten te laten opdragen, alsmede wekelijkse of andere missen bij de Paters Rekolletten als bij de Paters Augustijnen. Deze laatsten bedienden in de kapel van 't hospicie zelf een zondagse en een zaterdagse mis, plus vijftien missen op de feestdag van de patrones van het godshuis, die men met ere herdacht : dan hield er een predikant ook een sermoen gelijk op de verjaardag van de kerkwijding en op Ste-Ursula, op welke drie dagen mis en lof met muziek werden gehouden.

Nog één lijfrente bleef voor het hospicie te vergelden, nl. 48 guld. courant 's jaars aan juffrouw Theresa Vauns.

Kleinere uitgaven had het verder te bestrijden, als voor twee lantaarnen, die het stadsbestuur verplichtte langs de straat aan te brengen(138) en voor de nachtwaker van de buurt, die in den donkere een oog in het zeil hield tot zekerheid van de bewoonsters(139).

Rentmeester in die jaren was mijnheer Guillaume Sartel; hij verdiende met dit ambt 120 gulden per jaar, doch had ook nog wel een bijverdienste(140).

Soms streken al de kostgangsters een buitenkansje op, bijv. op de verjaardag van de uitvaart van jonker Nikolaas Sersanders(141), ieder 10 stuivers. Dan weer waren er maar een bepaald aantal van zulke gelukkigen als de provendiriggen, opgenomen bij beslissing van Markies de Luna, die elk jaar dank zij deze collateur speciaal 9 gulden in hun beursje mochten bergen.

't Godshuis zelf maakte geen onderscheid onder hen en bezorgde aan allen hetzelfde onderhoud. Het verleende boven de prove in natura of het geld daarvoor — soms ten dele — olie, boter, tweehonderd brandhout per jaar en zes meukens graan per trimester; op Sinte-Katharinadag kregen de preveniersters « *over hun maeltyt, pitantie, sautgelt* » elk 10 stuiver en nog ieder één stuiver

« over hun eedt broodt(142) » in « Sporcle »(143), wat wel ter viering van de « Mannekensmaandag » zal zijn geweest(144). Waren er in de kapel missen met broodbedeling, zo mochten zij zich aanmelden, indien ze de kerkelijke dienst hadden bijgewoond. Zulke bedelingen reikte men er tot een bedrag van 27 gulden per jaar uit.

Aan de sukkelachtige of kranke kostgangsters — de « *caducke ofte sieke provendiriggen* » — dacht de leiding nog in het bijzonder. Voor hen alleen nam het huis nog per jaar 24 gulden 10 stuiver op zich. Het was waar dat hun zusters met betere kans, de gezonde, zich een bijverdienste konden verschaffen door in de stad te gaan werken in huishoudens of zieken te gaan verplegen(145).

Harerzijds had de meesterigge het recht 24-0-0 per jaar te beuren, plus nog 1-4-0 voor haar zorg bij het opslaan van ieders voorraad brandhout.

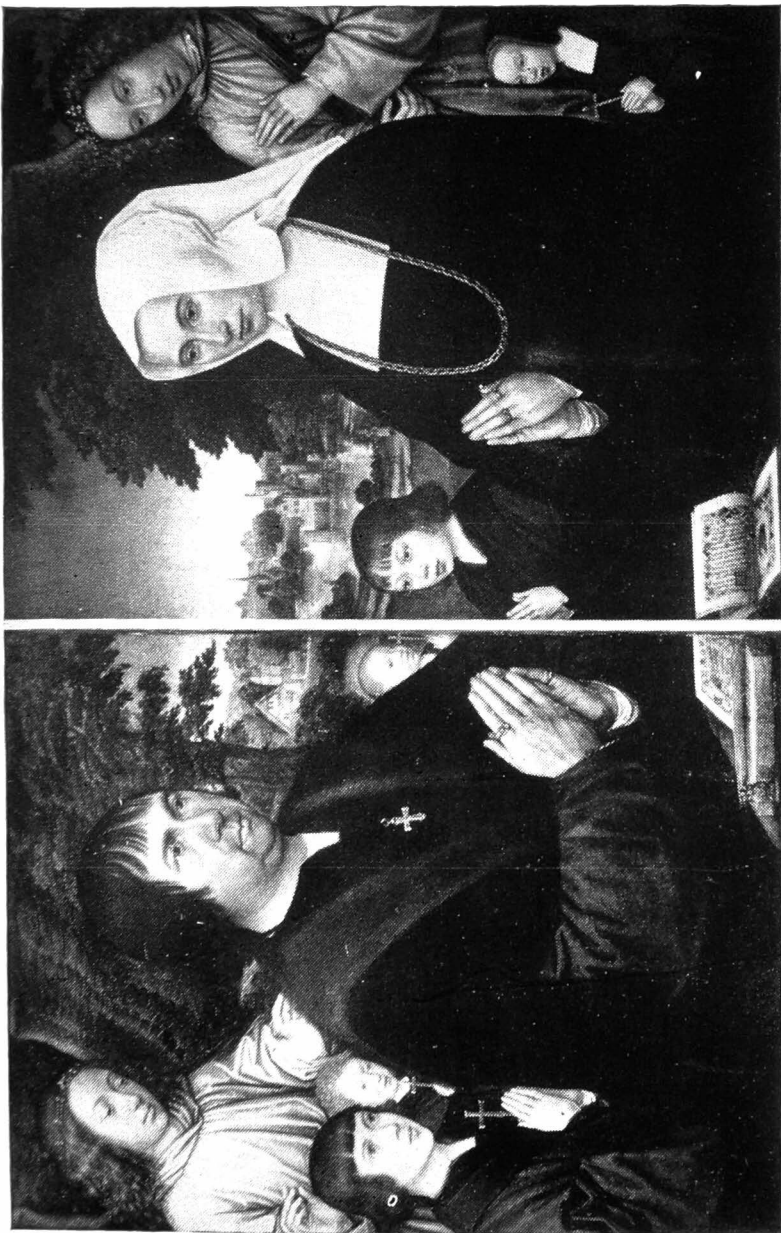
Om de kapel ging men voort zich met grote devotie te bekommeren. In 1760 mocht ze zich verheugen in de toekenning door paus Clemens XIII (1756-69) van bij haar te verwerven aflaten(146). Voor het onderhoud van de kerksieraden sprak men nimmer milde mensen te vergeefs aan en had het gesticht zelf geen uitgaven. De koster zag zijn diensten met 12-19-0 per jaar vergoed.

Ten jare VI van de Franse Republiek ging het bestuur van het Alijnshospicie over op de Stedelijke Kommissie der burgerlijke Godshuizen en werd het « *Hospicie n° 20* »(147).

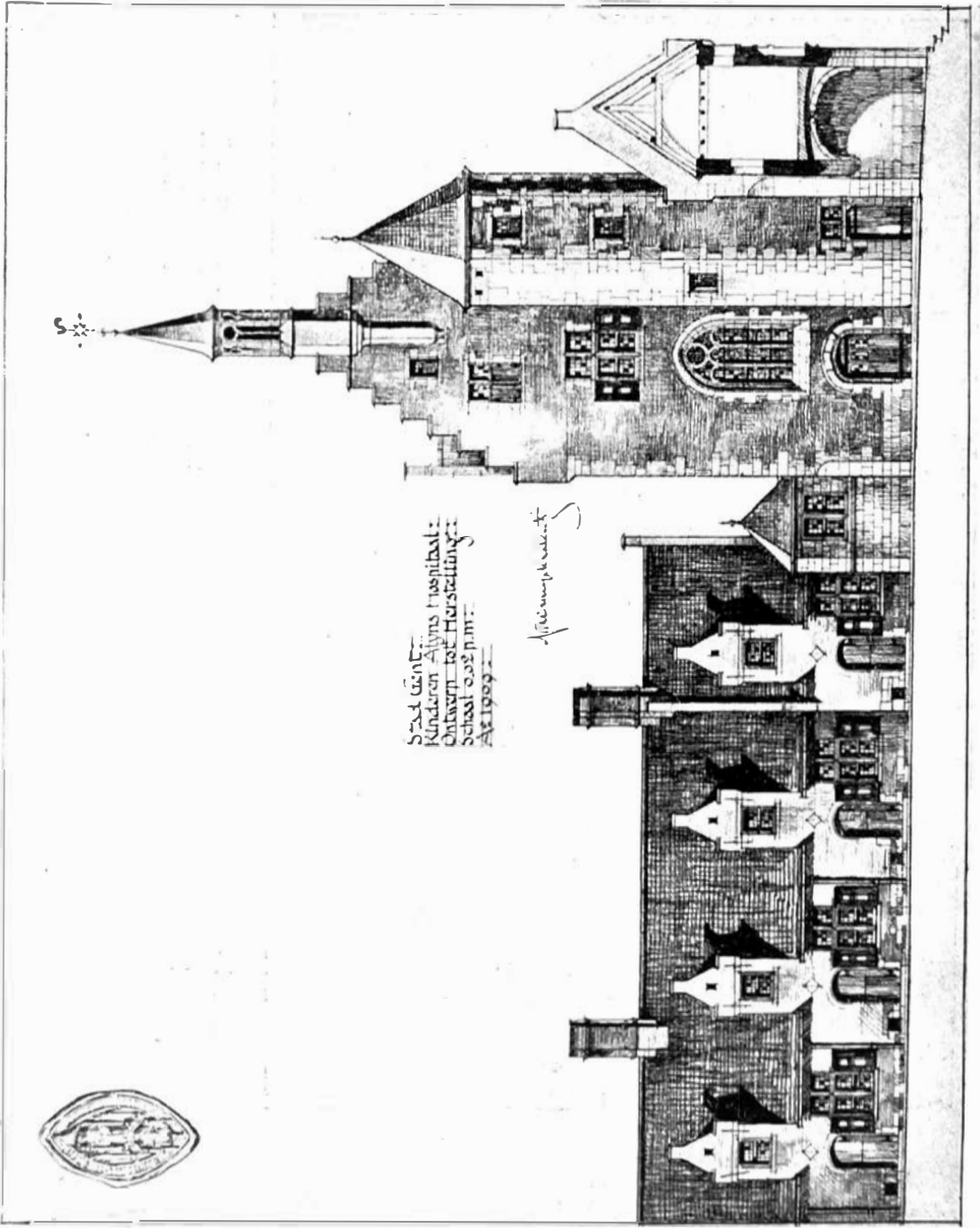
Desniettenstaande lieten private personen niet af aan te dringen op hun goed recht om te beschikken over de opname van de kostgangsters en dit op grond van hun verwantschap met de oprichters in vervlogen eeuwen. Reeds op 9 februari 1824 en nog opnieuw 't jaar daarna dienden Douarière de Waziere Wavrin, graaf d'Hane de Steenhuyse en heer van Pottelsberghe de Lichtervelde te dien einde stukken in bij de Koning(148). Ook in 1829 vroeg de heer Wouters de Terweerden, van Brussel, als verwante van Willem Wenemaer, de beschikking te mogen erlangen over negen proven in Alijnshospitaal(149).

De kommissie der burgerlijke Godshuizen tekende krachtdadig verzet aan, al gaf ze voor altijd genegen te zijn geweest, bij openvallende plaatsen in haar gestichten, om acht te geven op voordrachten, uitgaande van personen, die ze dacht te behoren tot de families van de oude weldoeners van de liefdadige huizen(150). Werkelijk liet ze aldus nog in 1850 aan de van Pottelsberghes toe kandidaten aan te bevelen voor drie van de woongelegenheden binnen het Alijnshospitaal.

In dit laatste jaar — maar reeds van vóór 1838 — herbergde dit nog alleenstaande vrouwen van ten minste zestig jaar, achttien in de achttien woningen in het beluik, die gewoonlijk bestonden uit drie kamers, waarvan ene op de verdieping. Nog fungeerde een van de kostgangsters als « *meesteres* »; doch ondanks haar titel had ze geen gezag meer over haar gezellinnen. In hoofdzaak deed ze dienst als portierster en moest er voor zorgen dat de deuren op tijd open en toe gingen. Ook waakte ze over de kapel en de daar voorhanden

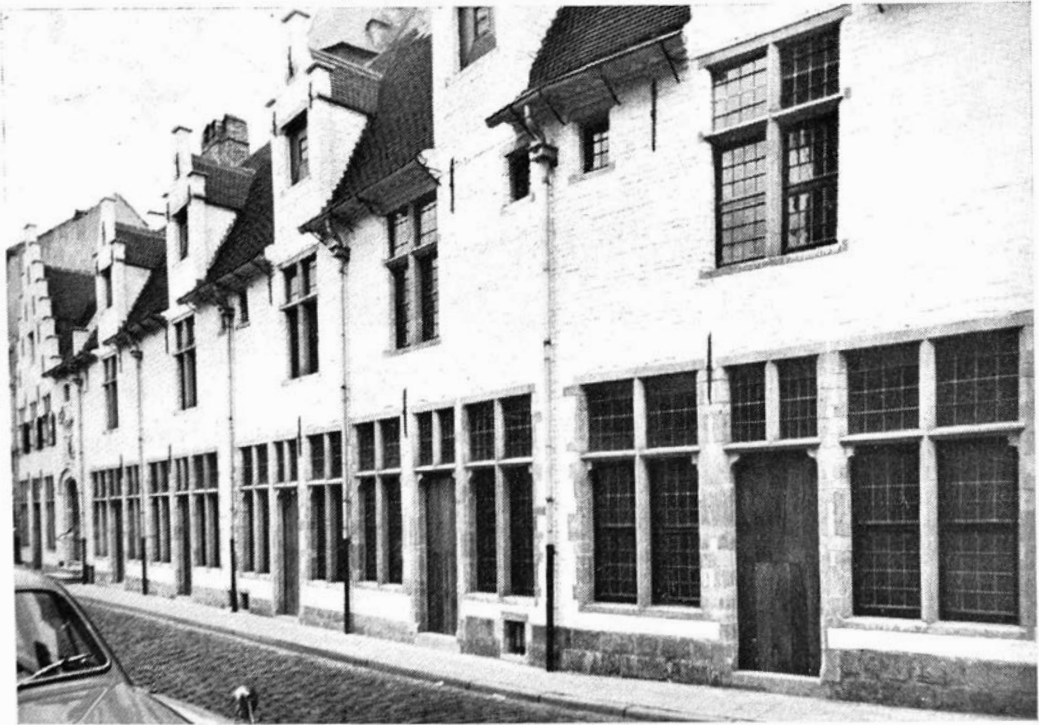
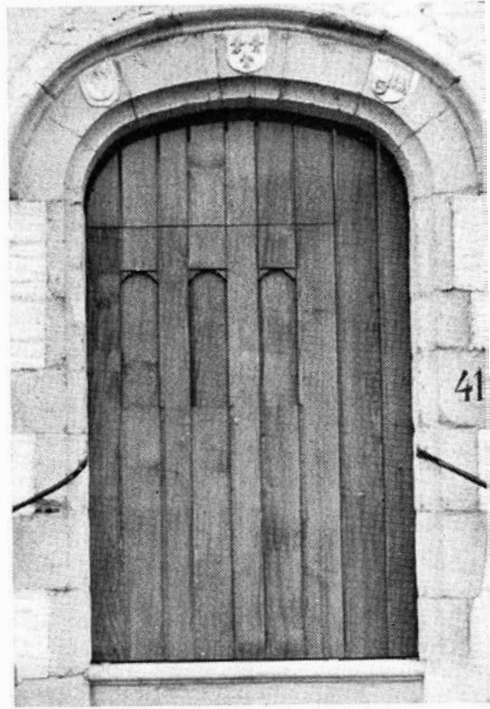

Afb. 6. — « Het portret van Lieven van Pottelsberghe en van zijn echtgenote Livina de Steelant behoren tot de meest bekende werken uit het museum (voor Schone Kunsten) van Gent », verklaart de conservator Paul Eeckhout.

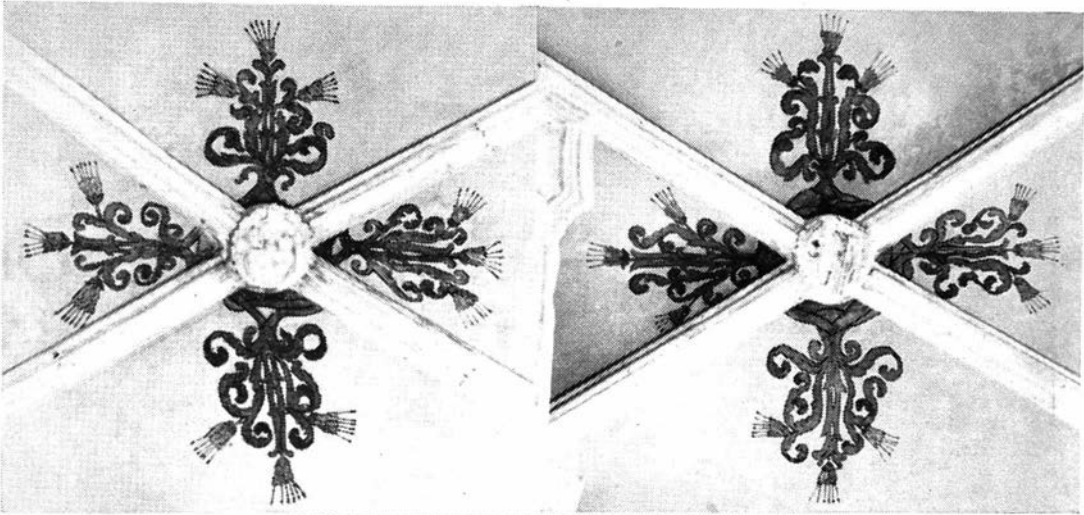

Afb. 7. — Voorgevel van de kapel en woningen naast de sakristie. Ontwerp tot herstelling van architect Valentijn Vaerwyck.

Afh. 8, 8a en 9. — De ingang van het Godshuis, en de voorgevel, van uit een andere hoek gezien.

Afb. 10. — *Beeldhouwwerk in het gewelf van de kapel.*
Voorstelling van God de Vader, God de Zoon en God de H. Geest.

ornamenten. Eindelijk was zij het ook die iedere dag de proven uitdeelde.

Deze prebenden bestonden nog slechts uit een « plaquette », of 32 cent. per dag in de zomer en 4 stuiver, of 36 cent., in de winter. Zo gering was dit hulpgeld dat de provendiriggen op eigen inkomsten moesten kunnen rekenen om in het hospicie te kunnen bestaan(151). Buitendien konden ze nog aangezocht worden daarvan 4 cent. af te dragen, namelijk voor elke nacht die zij buiten in de stad doorbrachten(152).

Omstreeks 1825 richtte de schilder Sloetens in het beluik een ruim atelier in, waar hij tal van jongelingen meestal kosteloos opleidde in de teken- en schilderkunst, het boetseren en de bouwkunde(153).

Een eigenaardige en aanlokkelijke aanblik bood het hospitaal alleszins bij voortdoring met zijn 17^e-eeuwse woonvertrekken omheen de interessante H. Katharinakapel uit het jaar 1543, wier bouwstijl verplaatste naar de laatste periode van de gotische architectuur(154). Ze was zeker niet groot, maar « zeer net »(155). Ze pronkte met een altaar, eveneens uit de 17^e eeuw, waarop een schilderij hing, gedagtekend van anno 1648, door de kunstenaar L. Bernaerdt vervaardigd en dat de patrones van de bidplaats voorstelde(156). Ze pronkte tevens met een mooie, ook in gotische stijl gehouwen stenen zangersgaanderij links bij de ingang(157).

In de tweede helft van de 19^e eeuw besloot de Kommissie der burgerlijke Godshuizen het Alijnshospicie van de hand te doen, ofschoon zij nog op 14 juli 1865 had beslist daarheen een deel van de gezonde kostgangsters van uit het Sint-Laurentiushospicie over te brengen en te dien einde enkele proveniersters uit Alijns bij hun familieleden te plaatsen en hen daar te ondersteunen.

Op 8 november 1883 kocht dhr. G. Van Loo-Pieckaert het Godshuis. De kapel diende sindsdien als werkhuis(158) en schijnwerkerswinkel(159).

Gewone huishoudens togen nu het oude beluik binnen, dat daardoor veel van zijn vroeger uitzicht inboette. Toch bleef het de blik van de belangstellende Gentenaar trekken als van vreemde bezoekers van de stad zowel wegens zijn ingangspoort en zijn gang en zijn acht huisjes aan de Leiekaai en zijn stemmig binnenpleintje. De kapel vooral geraakte in schromelijk verval.

De wens, dat in onze tijd iemand, gedreven door liefdadigheid en zin voor het stedschoon, zich zou erbarmen, naar het voorbeeld van de Pottelberghes in de 16e eeuw, over het oude Godshuis bleef jammer genoeg lange tijd een vroom verlangen. Ter Gentse stede zelf slonk de aandacht er voor, zodat men er weldra de adjectieven « merkwaardig, maar vergeten » op toepassen moest, ofschoon het toch een paar keren in een krantenartikel met nadruk werd ter sprake gebracht(160). Daarin werd er o.m. aan herinnerd dat bouwmeester Ridder Valentin Vaerwijck er reeds in het begin van onze eeuw studies aan wijdde en de Wereldtentoonstelling te

Gent in 1913 te baat nam om in haar afdeling « Oud-Vlaanderen » het Alijnshospitaal te herscheppen (161).

Sinds 1941 is de stad Gent eigenares geworden van het complex.

In september 1962 wordt de wens van vele Gentenaars en zeker van wijlen ridder Valentin Vaerwyck (overleden op 27 november 1959) werkelijkheid : de verzamelingen van het plaatselijk museum voor Folklore in de voormalige kerk van de O.-L.-Vrouwbroeders of Geschoeide Karmelieten komen terecht en tot hun recht in de doelmatig gerestaureerde gebouwen van Alijnshospitaal, van het nieuwe Museum voor Volkskunde.

De Europese Volkskundekonferentie die van 9 tot 14 september 1962 op het programma staat te Brussel, Gent, Bokrijk, Binche en Luik heeft er vast en zeker de sterkste stoot aan gegeven, om het machtig geheel klaar te krijgen.

Twee tema's weerhouden in bedoelde konferentie vele Europese volkskundigen : aan de ene kant de AMBACHTEN, aan de andere kant het KARNAVAL.

De stadsambachten vormen het hoogtepunt en hoofdpunt te Gent, waar we in het museum aan de Kraanlei, 41, volgende ambachtslieden in hun werkplaats en aan het werk zien : de kruidenierster, de schrijnwerker, de mostaardmaker, de schoenlapper, de herbergier, de kloefkapper, de hoedemaker en de modiste, de drukker, de bakker, de barbier, de alchimist, de apoteker, de thuiswever, de drogist, de kaarsgieter, de houtdraaier, de tingieter, de kantwerkster; daarnaast berusten er talrijke waardevolle verzamelingen.

11. HET MUSEUM.

Langsheen de Kraanlei bevinden zich acht woningen : één aan de linkerkant van de ingang en aan de rechterkant zeven; de laatste twee van deze reeks zijn nog niet ingeschakeld in het totaal van het complex.

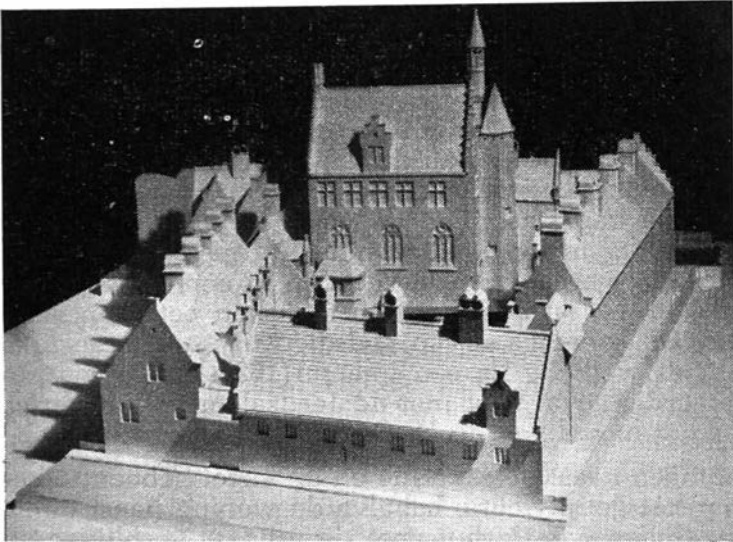
Boven de Renaissance ingang deur dragen de bindstenen van de paanderboog drie wapenschilden van de middeleeuwse families die zulk een belangrijke rol speelden bij het herstellen en vermeerderen van het godshuis : Sersanders — sikkel; Immerseel — leliën; van Pottelsberghe-van Steelant — jachthoorn met snoer en dubbele ruit met verlengde lijnen; in de nis boven de deur troont een gepolychromeerd Ste-Katharinabeeld; boven de nis verstrekt het opschrift de datum van de stichting :

KINDREN HALYNS
HOSPITAL
ANNO 1363

In het ingangsportaal trekt de stenen rustbank terstond de aandacht.

De binnenplaats bevindt zich ongeveer een meter hoger dan het peil van de Kraanlei.

Het museum vormt een gesloten ruimte.

Bij het betreden van de binnenkoer merkt men rechts de kapel, het traptorentje en de sakristie.

De kapel telt slechts één beuk. De ingang deur vergt de aandacht om twee redenen: de sluitstenen in de boog bevatten de wapenschilden van de familie Immerseel, van Pottelsberghe en Sersanders; het bovengedeelte van de deur bevat drie open panelen, zonder glaswerk; een draaiend luik langs de binnenkant kan de panelen sluiten of laten openstaan; zo het luik openblijft, bestaat er kans in de kapel te zien en ze te verluchten, ook wanneer de deur gesloten blijft.

Rechts van de ingang rijst het oksaal. Op de hoek daarvan ziet men de nis met het oorspronkelijk beeld van de H. Katharina, zonder hoofd en armen! Geo Verbanck, de stijlvolle beeldhouwer, heeft het beeld in de nis boven de ingang deur aan de hand van dit geschonden werk, bijgewerkt en vervaardigd.

De bogen, ribben en kraagstenen in het gewelf pralen met een keurig lijstwerk. Beeldhouwwerk dat God de Vader, God de Zoon en God de H. Geest voorstelt, siert de slotstenen. Een konsekratiekruis in rode kleur is vijfmaal op de wand geschilderd.

Het venster boven de ingang deur bevat een gebrandschilderd raam dat Sinte-Katharina voorstelt; bovenaan de drie wapenschilden zoals die boven de deur van de kapel weergegeven zijn; in de rechterhoek onderaan datum, wapenschild en naam van de

schenkers : *Dit geschilderd glas werd A° Dⁱ m c m l v u geschonken door Gravin d'Ansembourg, Gravin d'Ursel en Graaf de Bousies.*

Boven het altaar dat stamt uit een kasteel van graaf de Boucle Saint-Denis hangt het schilderij dat eveneens de patrones van het godshuis voorstelt. « Waarschijnlijk eenzelve met de *Marteldood der Heilige Katharina* door Spruyt (1777) onder de naam van Bernard in de kapel van het Alijns-Gasthuis vermeld ». De heer Oscar Van de Velde, restaurateur in het museum voor Schone Kunsten, herstelde en herdoekte het werk in 1944 en ontdekte tijdens de reiniging de handtekening (163).

Het gebouw bevat boven elkaar gelegen verdiepingen. Het traptorentje aan de zuidgevel van de kapel leidt eerst naar het oksaal, maar hoger naar een ruime zaal en verder naar de zolder. In de zaal boven de kapel zetelden de voogden. De schikking van het geheel is strijdig met de betreffende liturgische richtlijnen, want boven de kapel vergaderen de voogden in een lokaal, met een afzonderlijke in- en opgang, hetgeen men kan betitelen als een vrij bovenhuis. Dit samengaan van godsdienstige en burgerlijke architectuur geldt wellicht als een unicum (162). In Brugge doet zich een gelijkaardig geval voor met de Jeruzalemkerk, opgericht gezegd naar het model van de H. Grafkerk te Jeruzalem.

De woningen naast de sakristie en de kapel hebben telkens twee kamers op het gelijkvloers, behalve de woning naast de sakristie, waar de thuiswever gehuisvest is; thans verblijven hier de thuiswever, de drogist, de houtdraaier, de kaarsgieter, de tingieter en de kantwerkster. Alleen in de woonst van de kantwerkster is nog een trap naar de verdieping.

De woningen links voorbij de ingang deur waren eertijds als volgt verdeeld: een kelder, een woonkamer op het gelijkvloers, waarin de trap uitgaf, een kamer op de verdieping en verder een zolder. Alle kelders in het vroegere hospitaal zijn gedempt, behalve deze onder de kapel, waar de bakker verbleef! Thans hebben de woningen links voorbij de ingang deur geen kelder of trap meer; daar vertoeven de drukker, de winkelier met het kinderspeelgoed, curiosa en op de verdieping de kruidenierster, de schrijnwerker, de kuiper, de schoenlapper.

De woningen aan de overzijde van de binnenkoer hadden een kelder, een woonkamer, geen volle verdieping, maar slechts een kamer onder het dak, door een dakvenster verlicht.

In deze reeks hebben de herbergier, de kloefkapper, de hoedemaker en modiste zich gevestigd. In de ruime verdieping ziet men de installatie voor het poppenspel en de gezellige zaal, waar omtrent driehonderd kinderen kunnen plaats nemen.

In de huisjes langsheen de Kraanlei wonen de barbier, de bakker, de boogschutter, de apoteker en daarnaast de alchemist; op de verdieping bemerkt men de badkamer, het salon, alle mogelijke verlichtingen, en een zaal voorbehouden voor het bestuur van de Gebuurtedekenijen.

Thans vertonen de woningen een gelijk uitzicht, zoals de illustratie overvloedig aanduidt.

De huisjes op de binnenkoer bevatten een ruitvormig stenen wapenschild boven de deur. Alle buitendeuren zijn samengesteld uit twee delen, die men als « halve deurkes » bestempelt.

Tot slot eisen de schouwbenen van enkele huisjes onze aandacht : ze zijn versierd met gebeeldhouwde mannen- en vrouwenhoofden. Betreft het een motief voor man en vrouw die langs beide kanten van de haard zetelen ?

Dit beeldhouwwerk stemt niet overeen met de eenvoudige en sobere bouwtrant van het ganse Godshuis; er komt alleen beeldhouwwerk voor op de sluitstenen van de vouten in de kapel. Stammen deze versierde schouwbenen als hergebruikte materialen uit meer belangrijke woningen ? (164)

In het Museum voor Volkskunde beleeft men heel en al de sfeer van 1900. Men ontdekt en ontmoet er de ambachtsman in werking en in zijn werkring.

Op 9 september 1962 grijpt de plechtige inhuldiging door het Stadsbestuur plaats, in aanwezigheid van alle vooraanstaanden uit de kulturele, politieke, sociale en economische wereld. Op 10 september 1962 brengen de deelnemers van de Europese Volkskundekonferentie een bezoek aan het pas ingehuldigde museum.

Het Kinderen Alijnshospitaal stamt uit de middeleeuwen. Gent bezit een zuivere schat in dit gebouw. Het Komitee voor het Museum voor Volkskunde en de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen hebben er velerlei schatten in ondergebracht.

Het feit dat de dag na de plechtige inhuldiging volkskundigen uit alle landen van Europa en uit alle hoeken van de wereld er komen om er de samengebrachte waarden te bestuderen en te bewonderen, levert het onomstootbaar bewijs, dat dit Museum er een is van Europees formaat.

Het zal Gent en ons land tot eer strekken.

Elza LUYKX-FONCKE.

BIBLIOGRAFIE :

Belangrijkste Werken en gebruikte Afkortingen.

Bonenfant, Paupérisme. BONENFANT, PAUL : *Le problème du paupérisme en Belgique à la fin de l'ancien régime.* Brussel, 1934.

Br. Ms. *Inscriptions sépulchrales qui se trouvent dans les Eglises de la Ville de Gand et dans les Paroisses des environs. — Copie d'un manuscrit, écrit avant 1640.* — Handschrift nr. 16901 in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, afdeling van de Handschriften.

Doc. Wenem. D(UBOIS), A(DOLPHE): *Hospice Wenemaer.* — *Documents inédits.* In *Messenger des sciences historiques*, 1870.

Dx	DIERICX, LE CHEVALIER CHARLES-LOUIS : Mémoires sur la ville de Gand. 2 Delen. Gent, 1814-1816.
Lavaut, Sceaux	LAVAUT, J.B. : Quelques sceaux du diocèse de Gand. In Messenger des sciences historiques, 1869 en volg. jg.
S.A. Hosp. civ.	Hospices civils de Gand. Inventaire d'anciennes chartes. Handschrift op het Stadsarchief te Gent.
S.G.A.	SAINT-GENOIS, JULES DE : Origine de l'hospice de Sainte-Cathérine, dit Kinderen Alyn's Hospitaal à Gand. Histoire d'un procès criminel du XIVE siècle. In Messenger des sciences historiques, 1850.
Steyaert	STEYAERT, J.J. : Beschrijving der Stad Gent. Gent, 1838.
van Werveke	WERVEKE, A. VAN : Bijdragen tot de geschiedenis en de oudheidkunde van Vlaanderen. Gent, 1927.
Vaerwyck	VALENTIN, VAERWYCK : Het Sinte Kathelijne Godshuis of Kinderen-Alijns-Hospitaal te Gent. Cultureel Jaarboek van de Provincie Oostvl. Uitg. Commissie voor Culturele Aangelegenheden. 1952. Eerste Band, blz. 101-122. 34 ill. (Uittreksel uit het « Bulletin van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen », Band II — 1950).

- 1 S.G.A. 4.
- 2 Dx II 550.
- 3 Steyaert 331.
- 4 l'Espinoy. Recherches de la noblesse de Flandre. 480 & 488.
- 5 S.G.A. 6.
- 6 S.G.A. 102.
- 7 van Werveke 17.
- 8 S.G.A. 103.
- 9 S.G.A. 104.
- 10 Steyaert 331; S.G.A. 104; Cartulaire de Louis de Male I, 461.
- 11 Steyaert 332; Van Duyse & De Busscher 147, n° 415.
- 12 S.A., Inv. hosp. civ. 4.
- 13 van Werveke 17.
- 14 S.G.A. 104.
- 15 Op de 29° volgens van Werveke, 17.
- 16 S.G.A. 105; Cartulaire de Louis de Male I, 470 vlgg.
- 17 S.G.A. 102.
- 18 S.G.A. 108 vlg.
- 19 S.G.A. 109.
- 20 Deze Simoen zal bij brieven van 7 sept. 1369 werkelijk een gelijkkluidende belofte afleggen. S.G. A. 111, nota 1.
- 21 S.G.A. 110.
- 22 S.G.A. 117.
- 23 Op 3 mei, Steyaert 332.
- 24 S.G.A. 117.
- 25 van Werveke, bijdrage 17 gewaant slechts van één plaats van kapelaan.
- 26 S.G.A. 126.
- 27 S.G.A. 119.
- 28 S.G.A. 120.

Op 8 september 1363 liet de boetpriester van de Paus, Raymond Van der Molen, weten dat Simon Rym voor de zielerust van Hendrik en Zeger Alijns naar Rome trok en daar vergiffenis bekwam voor zijn moordslag op de gebroeders Alyn.

Oorspronkelijk Charter-Stadsarchief: Kinderen Alijnshospitaal, nr. 49.

Universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis frater Raymundus de Molendino, domini Pape penitentiarius, salutem in Domino.

Vestre universitati notum facimus per presentes, quod nobilis vir Symon Rym Tornacensis Diocesi laicus, lator presentium, pro animabus Heinrigii dicti Alins et Sygerii eius fratris, limina apostolorum Petri et Pauli personaliter visitavit et se coram nobis humiliter presentavit, ipsum autem a reatu laycalium homicidiorum ac aliis peccatis suis, que nobis in foro confessionis aperuit, ad vos auctoritate domini Pape remittimus absolutionem, introitu ecclesie eidem restituto et orbi pro huiusmodi peccatis suis iniunximus penitentiam salutarem quam secundum Deum et sue anime salutem vidimus expedire.

Datum Roae apud Sanctum Petrum, VI idus septembris, pontificatus domini Innocentii Pape VI, anno decimo.

29 S.G.A. 120, 122 nota.

30 S.G.A. 125 vlg.

31-33 S.A. Inv. Hosp. civ., Poortakker, blz. 11, n^r 27.

34 S.G.A. 126.

35 S.G.A. 127.

36 Steyaert 332.

37 S.G.A. 127.

38 Bonenfant, Paupérisme, 80.

39 S.G.A. 129.

40 Steyaert 331.

41 S.G.A. 126.

42 Bruss. Ms 16901, blz. 231. De Ajuinlei droeg ook de naam Kraenley, omdat er vroeger de Kraen stond. Steyaert 331.

43 Bonenfant, Paupérisme 193.

44 S.A. Hosp. Civ. 8.

45 S.G.A. 126.

46 S.G.A. 126; van Werveke 17.

47 S.G.A. 127.

48 S.A. Hosp. Civ. 8; S.G.A. 129 vlg.

49 S.G.A. 130.

50 Onder haar bescherming was vroeger een nonnenklooster gesteld (Dx II 54, 227) dat van in de veertiende eeuw gevestigd was op de hoek van de Vrouw-Mattenstraat, in 1578 werden de zusters door de Calvinisten uitgedreven, doch in 1586 werd het heringericht; in 1624 versmolt het met dit van de Annonciaden, dewelke drie jaar nadien verhuisden naar de Stoppelstraat en in de achttiende eeuw door keizer Jozef II werden opgeheven (Lavaut, Sceaux 124 vlg).

Op de plaats Ter Hooie bestond een kapel van Sinte-Katharina, die een afhankelijkheid van de Sint-Janskerk was (Dx II, 450 vlg.). Ze werd in 1644 herbouwd en dan toegewijd aan de H. Anna, hetgeen de verdoping tot Sinte-Annakapel met zich sleepte (Dx II, 452; Lavaut, Sceaux 185). Van ouds diende dit bidhuis tot zetelplaats van een broederschap dat eveneens de naam van Sinte-Katharina had aangenomen; hiervan maakt reeds een oorkonde van 1460 gewag (Dx II, 541). Eindelijk was er nog een « pau-

- selijke konfrerie » van de HH. Katharina en Anthonis ingericht in de O.-L.-Vrouwekerk op de Blandinusberg (Dx II, 346).
- 51 Zie nota 48.
- 52 S.A. Hosp. civ. 9; S.G.A. 128 vlg.
- 53 S.A. Hosp. civ. 9.
- 54 Zoendinc = verzoening tussen twee partijen voor het gerecht of voor scheidsrechters.
- 55 S.G.A. 128.
- 56 S.G.A. 128.
- 57 S.G.A. 129.
- 58 S.G.A. 130.
- 59 S.G.A. 131.
- 60 S.G.A. 135.
- 61 S.G.A. 133.
- 62 S.A. Hosp. civ.: « Ordinancie, regiment ende beleet (verplichting) van alins hospistle v^o de leye binnen ghend ».
- 63 S.G.A. 131.
- 64-65 Bruss. Ms. 16901, 231.
- 66 S.A. Hosp. civ. 19.
- 67 Ibidem 25.
- 68 Ibidem 28.
- 69 S.G.A. 127.
- 70 van Werveke 17.
- 71 Steyaert 332.
- 72 S.G.A. 131; van Werveke 17.
- 73 S.G.A. 131.
- 74 S.A. Hosp. civ. 26.
- 75 Ibidem 31.
- 76 Habit = klead.
- 77-78 Zie 62; S.G.A. 131.
- 79 LUYKX-FONCKE, E.: **De laatste wetten van het Wenemaershospicie te Gent.** In Oostvl. Zanten, XIVe jg., 1939, blz. 124-135.
- 80 S.G.A. 130.
- 81 LUYKX-FONCKE, E.: **Sint-Aubertusgesticht op Poortakker.** In Bijdragen tot de geschiedenis en Oudheidkunde. Gent, 1943.
Idem: **Het krankzinnigengesticht Sint-Jans-ten-Dullen te Gent.** In Hospitalia 1942.
- 82 S.G.A. 132.
- 83-84 Zie 62.
- 85 S.G.A. 131.
- 86 S.G.A. 132.
- 87 S.A. Hosp. civ. 22.
- 88 S.A. Hosp. civ. 26.
- 89 Ibidem 24.
- 90 Ibidem 31.
- 91 Ibidem 32.
- 92 Ibidem 33.
- 93 Ibidem 33.
- 94 Ibidem 34.

Afb. 11. — De schouwbenen van enkele huisjes zijn versierd met gebeeldhouwde mannen- en vrouwenhoofden. Beeldhouwwerk uit de huisjes 55, 63 en 65.

Afb. 12. — *Het beeld van de H. Katharina
in de kapel, zonder hoofd en armen.*

Afb. 13. — Een beeld van enkele huisjes en een deel van de binnenkoer eertijds.

Afb. 14. — Een binnenzicht van het Alijnshospitaal enkele decennia geleden, naar A. Heins.

De Koninklijke Belgische Kommissie voor Volkskunde telt volgende leden :

Prof. em. Dr. R. Foncke, voorzitter; P. Rock, sekretaris; P. Collaer, Prof. em. Dr. P. de Keyser, M. de Meyer, H. Hofman, H. Jamar, P. Lindemans, Prof. Dr. K.C. Peeters, J. Pieters, Prof. Dr. E. Strubbe, F. van Es, R. Vankenhove, Dr. J. Verbesselt, E.H. A. Viaene, Dr. J. Weyns.

Afb. 15. — *De leden van de Belgische Koninklijke Kommissie voor Volkskunde brachten op 24 februari 1962 een bezoek aan de stad Gent, in het vooruitzicht van de Europese Volkskundekonferentie van 9 tot 14 september 1962.*

De foto toont van links naar rechts :

J. Boes, konservator van het museum voor volkskunde;

P. Lindemans, Prof. Dr. E. Strubbe, Dr. J. Verbesselt, M. de Meyer, Prof. em. Dr. R. Foncke, voorzitter, H. Hofman, P. Rock, sekretaris, Prof. em. Dr. P. de Keyser, J. Pieters, P. Collaer, Prof. Dr. K. C. Peeters, R. Vankenhove, Dr. J. Weyns;

R. van der Linden, voorzitter van de Oostvlaamse Volkskundigen, R. Van Belle, werkopziener.

E. H. Viaene had de samenkomst reeds verlaten, bij het nemen van de foto.

- 95 Op 12 oogst 1677 draagt ook dame Joanna Rougelaij, weduwe van messire Florent Du Longin, in zijn leven burggraaf van Sint-Winoksbergen, een jaarlijkse rente van 9 lb. op, gehypotekeerd op een hoeve te Lichtervelde, als tegenprestatie voor de haar verleende prove. S.A. Hosp. civ. 42.
- 96 Ibidem 32.
- 97 S.G.A. 134.
- 98 In de kerk van dit klooster werd ook hun vader Goswin Rym (+ 31 december 1373) begraven. S.G.A. 134.
- 99 S.G.A. 132.
- 100 S.A. Hosp. civ. 10.
- 101 Bruss. Ms. 16901, fol. 231; S.G.A. 135.
- 102 Dx II 552 plaatst dit transport pas in het midden van de zestiende eeuw.
- 103 Dx II 321.
- 104 Lees : Meerendree.
- 105 Bruss. Ms. 16901, fol. 231.
- 106 en 107 Ibidem en S.G.A. 135.
- 108 S.G.A. 135.
- 109 Bruss. Ms. 16901, fol. 231.
 Vaerwyck 109 vermeldt in voetnota : « Deze koperen gedenkplaat ging verloren bij het overbrengen in 1924 van het Museum voor Oudheden ingericht in de Oude Kapel der geschoeide Karmelieten, Lange Steenstraat, naar de Gebouwen der Oude Bijloke, te Gent.
 Zovele jaren nadien is de koperen plaat terecht; ze bevond zich in de Bijloke, werd aan het Museum voor Volkskunde geschonken en is bevestigd aan de rechterwand in de kapel.
- 110 Volgens S.G.A. 135 : 1529.
- 111 Bruss. Ms. 16779-80, fol. 55.
- 112 S.G.A. 135.
- 113 Ibidem 136.
- 114 Volgens S.G.A. 135 : 1549.
- 115 Dx II 553; Steyaert 332; Doc. Wenem. 99 vlg.
- 116 Dx II 553; Steyaert 332.
- 117 Bruss. Ms. 16901, fol. 231.
- 118 Ibidem; S.A. Hosp. civ. 35 (29 mei 1546).
- 119 S.A. Hosp. civ. 40.
- 120 Doc. Wenem. 100.
- 121 S.A. Hosp. civ. 188.
- 122 S.G.A. 136.
- 123 V., in Mess. sciences hist., 1881, 374.
- 124 S.A. Hosp. civ. 188.
- 125-135 Reglementen.
- 136-137 Met de titel « directeur » komt hij ook voor in Doc. Wenem. 100 (jaar 1788), zie ook Doc. Wenem. 113 en vlg.
- 138 « ... van twee lanternen, waarmede desen huysse jaerlyckx belast is 's jaers, par année commune ... 10 — 12 — 0 ».
- 139 « ... aen den nachtroeper jaerlyckx ... 2 — 8 — 0 ».
- 140 « ... profiteren ses van de provendirigghen, synde van de collatie van den heere Marquis de Luna, t' elken jaere elk tot 9 guldens courant, t' saemen daeronder begrepen devoiren ontfangen 's jaers tot ... 60 — 9 — 6 ».
- 141 Dit is wel de rektor uit het jaar 1628.
- 142 Eedtbrood = heetbrood. Zie COCK, A. DE : **Spreekwoorden en zegswijzen afkomstig van oude gebruiken en volkszedes.** Gent, 1908.

- 143 Sporcle = Sporkille = februari.
- 144 Maandag voor aswoensdag.
- 145 Bonenfant, Paupérisme, 205, nota 5.
- 146 S.A. Hosp. civ., Alyns 46.
- 147 Doc. Wenem. 93.
- 148 Ibidem 99.
- 149 Ibidem 112.
- 150 Ibidem 100; S.G.A. 138.
- 151 Steyaert 332.
- 152 S.G.A. 137 vlg.
- 153 Steyaert 333; S.G.A. 138.
- 154 « Messenger des sciences historiques », jg. 1850, p. 98 toont een ets van Ch^e Ongena — van het « Hospice de Ste Cathérine. — Dit (lees het) Kinderen Allyn's Hospitaal ».
- 155 Steyaert 333.
- 156 Dit schilderij, 2 meter hoog bij 1 m 30 breed, blijkt een tijdlang als verloren te zijn geweest en werd weergevonden in het Museum voor Schone Kunsten te Gent (« Le Soir », Brussel, 17 oogst 1943).
- 157 S.G.A. 138.
- 158 Vaerwyck 113.
- 159 Vermeulen Jos. Een onbekend dokument over het Kinderen Alijns Hospitaal. Oostvl. Zanten, XVIIIe jg., 1943, nr. 6, blz. 122.
- 160 « Gentse Kanttekening » in het Laatste Nieuws, dagblad, Brussel, van 16 november 1952, met twee drukplaten: Enkele proveniershuisjes, en een gedeelte van de binnenkoer; dezelfde krant van 6 oktober 1957, getekend C. Pauwels: De herstelde kapel van het Kinderen Alijnhospitaal.
- 161 Valentin Vaerwyck. Het Sinte Katharina-Godshuis of Kinderen Halins-hospitaal. In Jaarboek der Gilde van Sint-Lucas en Sint-Jozef, 1902-1904. 10 blz.
Valentin Vaerwyck. Inventaire archéologique de Gand, publié par la Société d'histoire et d'archéologie de Gand. 24 juillet 1910. Hospice Sainte-Catherine (Kinderen Alyns hospitaal), blz. 531-540.
- 162 Vaerwyck 118.
- 163 Vaerwyck 112.
- 164 Vaerwyck 120.
- D(e Vos)-v(an) K(leef, D.): Het « Kinderen Alyn's hofje ». Bouwgids, 4e jg., 1912, blz. 63.
- Walle, A.T. Van De, Directeur van de Dienst voor Toerisme, Gent: Het Kinderen Alijns-Hospitaal te Gent. In Oost-Vlaanderen, tweemaandel. tijdschr. van de federatie voor toerisme in O.-V., IIIe jg., 1954, nr. 1, blz. 10-13, 4 ill.
- Eeckhout, Paul: Lieven van Pottelsberghe. In Oost-Vlaanderen, XIe jg., 1962, nr. 4, blz. 93 & 104, 2 ill.
- Milleville, Adv. F.: Gents Folkloremuzeüm wordt in Kinderen Alijns-Hospitaal ondergebracht. In De Autotoerist, orgaan van de Vl. Automobilistenbond. XVe jg., 1962, nr. 14, blz. 743, 1 ill.

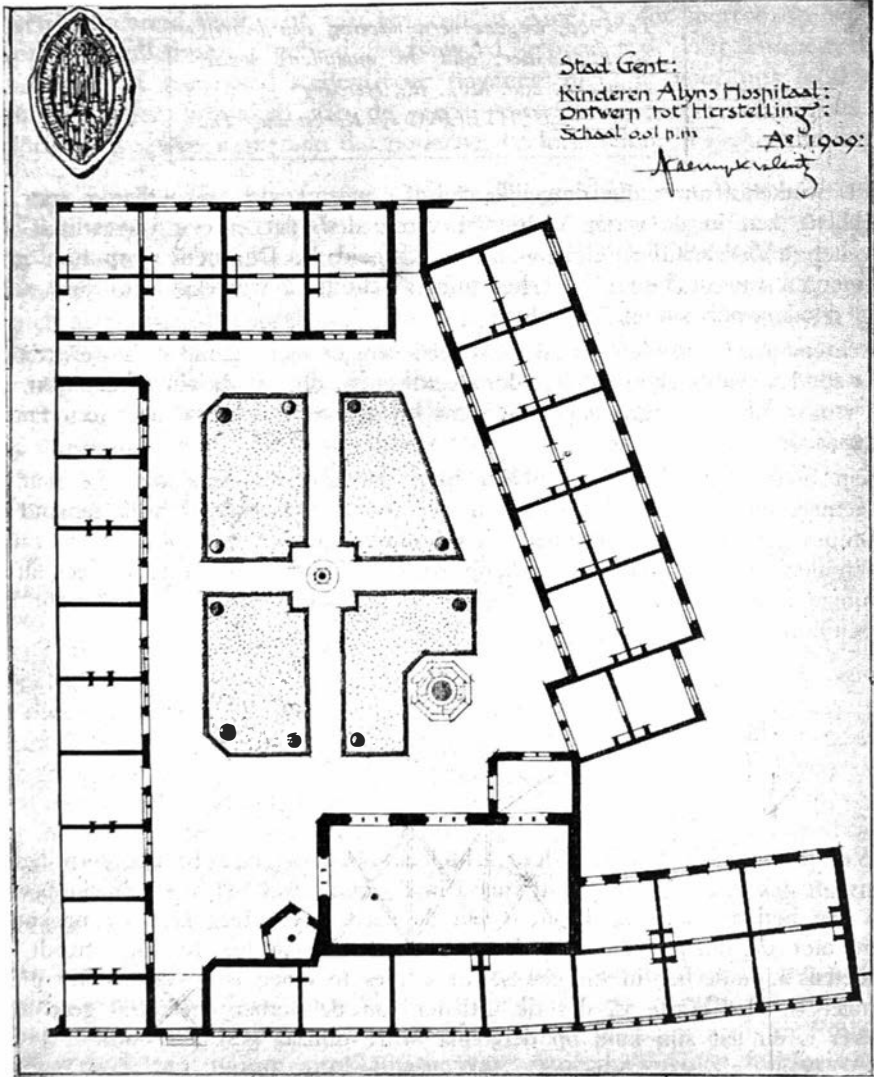
De redactie is aan twee instellingen diepe dank verschuldigd wegens het welwillend beschikbaarstellen van de volgende drukplaten:

De Dienst voor Kulturele en Sociale Aangelegenheden van het Provinciebestuur voor de cliché's op blz. 153, 161, 177 en afbeeld. 1, 3, 4, 7 en 13.

De Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen voor het cliché op blz. 164 en afb. 6.

De heer Raymond Aelvoet, Gent, leverde de foto's voor de overige drukplaten.

Algemeen grondplan van het Godshuis.

VOLKSGERECHT EN AANKONDIGINGEN

Wanneer men de term volksgerecht gebruikt, denkt men veelal aan fel in het oog springende gebeurtenissen. De ontmoeting met de beheerder van een weekblad bood ons onvermoede vormen in dit opzicht.

I

*Te koop, wegens vermindering van bedrijf,
prachtige stier, oud 38 maanden, zonder
stamboek, z.w. M ... B... Herberg
« DE VLUCHTELING », Kerkstraat, D...*

De winkeljuffrouw die dergelijke tekst opneemt als aankondiging voor een weekblad, kan in de verste verte niet vermoeden, dat er een vervaarlijke vorm van het «VOLKSGERECHT» mede gemoeid is. De mensen spotten graag; de mensen van de buiten niet het minst. Schuilt er werkelijk een angel achter deze doodgewone zinnen? Luister.

Achtendertig maanden geleden is een jonge man (zonder huwelijksboekje = «zonder stamboek») uit het dorp verdwenen, d.i. op de vlucht geslagen, met een vrouw uit zijn buurt. Eindelijk komt hij dan terug, zij gaat naar haar familie, hij naar de zijne.

Kan men dergelijke feiten zonder meer aanvaarden? Kan men die man uit de gemeenschap verjagen? Die tijden zijn voorbij. Maar gauw heeft iemand een schamper schimpmiddel ontdekt: een annonce in het weekblad. Men zal de gewetenloze man zonder meer te koop aanbieden, met begeleiding van een drietal venijnige gegevens: Het officieel gerecht straft niet, maar het volksgerecht trefte de schuldige onmeedogend!

II

*Te koop, volle vaars, in de herberg
Voetballokaal, W...*

Wat gaat er schuil achter deze achteloze aankondiging? In het dorp bestaat geen café met dergelijk opschrift, maar in de buurt van het voetbalplein bevindt zich een herberg, waar de kapitein van de plaatselijke ploeg kennis aangeknoopt heeft met de dochter en met dewelke hij weldra in het huwelijk treedt, uit «moetens», luidt het in dit gewest, of «'t es te moetens», vermits het meisje zwanger is. Het ergste is, dat de uitbater van de herberg helemaal geen landbouwer is en dat zijn kind op dergelijke wijze omlaag geslagen wordt.

* * *

Het valt niet gemakkelijk dergelijke vormen van volksgerecht te achterhalen, vermits ze slechts door een beperkt publiek gekend en opgemerkt worden.

De aanvallen op de eerste pagina in een krant beschikken over heel veel kracht, want ze kunnen zelfs een minister uit het zadel lichten, maar de aanvallen op de laatste bladzijde zitten verborgen in een schijnbaar onbeduidende aankondiging.

R. v. d. L.

Volkskundig Zoeklicht op de U.S.A.

Wie zijn neus graag over de grenzen steekt, zal met belangstelling kennis nemen van de studie « AMERICAN FOLKLORE » door Richard M. Dorson, uitgegeven door de University of Chicago Press.⁽¹⁾ Enerzijds is het nog wel een verzamelwerk van folkloristische feiten, maar anderzijds brengt het een uitgebreid overzicht van hetgeen in Amerika tot hiertoe op wetenschappelijk volkskundig gebied reeds werd gepresteerd. Wij kunnen deze studie zelfs tot voorbeeld stellen voor degenen die ook voor ons land een inventaris willen opmaken van de reeds geleverde prestaties en tevens de folkloristen wegwijs maken in de moderne werkmethode en de terminologie.

In een inleidend hoofdstuk gaat Dorson de geschiedenis na van het woord « folklore » en konfronteert de onderscheidenlijke opvattingen met de zijne. In de Verenigde Staten, waar de volkskunde aan talrijke universiteiten wordt gedoceerd, werd reeds in 1888 een « American Folklore Society » opgericht, die zich aanvankelijk vooral concentreerde op Indiaanse vertellingen. In 1910 publiceerde John A. Lomax cowboyliederen en Cecil Sharp bestudeerde in 1917 de oude Engelse balladen. De verzamelaars van volksliederen en volksvertellingen werden steeds talrijker omstreeks 1930 tot 1940, toen de natie plotseling tot het besef kwam de trotse bezitster te zijn van een eigen zogenaamde Amerikaanse folklore. Sedertdien verschenen de volkskundige studies er bij honderden.

Zowel als in Europa en Azië ging de belangstelling voor folklore er gepaard met een verdieping van het nationaal gevoel. Kleine landen als Finland en Ierland namen de leiding inzake volkskundige publikaties, met steun vanwege de regering, om zodoende hun kulturele onafhankelijkheid te beklemtonen. Het nationaalsocialistisch Duitsland zag in de volkskunde een nuttig propagandainstrument. In de Sovjet-Unie wordt de volkskunde beoefend op Marxistische grondslagen. De Russen achten de volkskunde zo belangrijk, dat het standaardwerk over nationale folklore, uitgegeven door Bogatyrev in 1954, in een totaal nieuwe editie verscheen na de regimewijziging in 1956, en gezuiverd werd van meer dan 200 verwijzingen naar Stalin. Een ander typisch feit : kort nadat Nasser in Egypte vaste voet kreeg en zijn campagne inzette voor Pan-Arabië, werd in Kaïro een folkloristisch centrum opgericht.

Een romantisch nationalisme deed de Amerikaanse folklore in een andere richting evolueren : hier ontwikkelde zich noch een agressieve vorm van propaganda, noch een intensieve wetenschappelijke werking zoals in Finland, maar veeleer een naïeve proklamatie van Amerika's rijke folkloristische schatten, in tal van verzamelwerken of « Treasuries ». Vandaar de populariteit van menige geheel of gedeeltelijk gefabriceerde « volksheld ». In plaats van de Grieks-Romeinse of de Germaanse mytologie, wou men de Amerikaanse jeugd heldenverhalen schenken van eigen bodem.

---

(1) RICHARD M. DORSON : « *American Folklore* », University of Chicago Press, 5750 Ellis Avenue, Chicago 37, Illinois, U.S.A., 1959, 330 blz., prijs \$ 4.50.--.

Voor dit volgens hem misvormd romantisch beeld van de folklore gebruikt R. M. Dorson het woord « fanelore » (namaak-leer, vervalste leer). De *fanelore*, zegt hij, vervalst het ruwe folkloristisch materiaal door toevoegingen, selectie, fabricatie, andere verfijningsprocessussen, maar met kapitalistische in plaats van totalitaire doeleinden. Het eindresultaat was een karikatuur van ons volk dat als excentriek, grappig ja zelfs gek werd voorgesteld. Opgepasst voor de adjektieven « charmant » en « prettig », wanneer die gebruikt worden in verband met volksvertellingen en volksliederen! De waarheid is, dat veel folklore echt ruw en zelfs schunnig is, en dat de ware vorm ervan dikwijls de gewone lezer afschrikt of tegen de borst stuit. Wees eveneens op de hoede voor schrijvers die beweren evenveel recht te hebben als volksvertellers, om bepaalde histories op hun manier te verhalen. Geen flater is fundamenteler ten overstaan van folkloristisch materiaal, dan deze enormiteit!

Aldus R. M. Dorson. Hebben de Amerikaanse auteurs van populaire werken verkeerde opvattingen over folklore in de hand gewerkt, de gewestelijke verzamelaars en de studenten en professoren in volkskunde hebben daarentegen prachtig materiaal verzameld. Vermits elk van zijn specialiteit uitging, kwam er evenwel geen overkoepelende syntese tot stand, die de volkskunde zou inschakelen in de geschiedenis van de Amerikaanse beschaving. Het is de opvatting van Dorson, dat de enige betekenisvolle behandeling van volkstradities deze is, die geschilderd wordt tegen de achtergrond van de Amerikaanse geschiedenis. En het is in die zin, dat hij onderhavige studie heeft samengesteld, die trouwens tot de beste behoort welke ons uit de U.S.A. reeds bereikten. Vooral het hoofdstuk over « moderne folklore » is uitermate belangwekkend, omdat er aandacht wordt geschonken aan de folklore van de grootstad, aan hedendaagse sagenvorming, aan de folklore in de studentenwereld, de volkshumor die zich steeds vernieuwt, nieuwe balladen en spelen, oorlogs- en soldatenfolklore, en zo meer. Zijn besluit is hetzelfde als hetgeen wij zelf reeds herhaaldelijk voor ons land hebben beklemtoond: er is hoegenaamd geen gevaar voor, dat de volkskundige gebrek zou krijgen aan materiaal! Hij hoeft slechts flink de ogen te openen en het volk in zijn handel en wandel van nabij te volgen. Meer en meer komen wij tot de overtuiging, dat de folkloristische aspecten van het leven juist diegene zijn, die op de meest intensieve wijze in de mens werkzaam zijn. Om het slotwoord van Dorson te citeren: « De gedachte, dat de folklore sterft, is op zichzelf reeds een vorm van folklore. »

Vermelden wij terloops nog, dat dit overzicht van de Amerikaanse volkskunde talrijke bijvoegsels telt: een tabel met belangrijke data en gebeurtenissen in verband met het folkloristisch onderzoek; een uitvoerige reeks bibliografische toelichtingen, per onderwerp geklasseerd; een lijst van de motieven en vertelsetypes (volgens Antti Aarne en Stith Thompson) en een index op de belangrijkste namen en trefwoorden.

DE KUS-SPELEN

In het winternummer 1959 van « *Midwest Folklore* »⁽²⁾ bemerkten we een studie van Brian Sutton-Smith over een typisch Engels-Amerikaans aspekt van de jeugdfolklore, namelijk de kus-spielen, die er ongemeen talrijk zijn. Worden zulke spelen bij ons weinig beoefend, in de States behoren ze tot het alledaagse gemeengoed. In zijn uiteenzetting over de « *Kissing Games of Adolescents in Ohio* » geeft de auteur er een systematische ontleding van, klasseert ze volgens hun graad van populariteit en ook naarmate ze in de « *high schools* » of in de « *colleges* » beoefend worden. Elk spel wordt dan in alfabetische volgorde behandeld (er zijn er meer dan vijftig) en nadien worden, per groep, de omstandigheden geciteerd in dewelke ze doorgaans plaats hebben. Ook de oorsprong wordt nagespeurd: deze schijnt te berusten in de 19e eeuw, maar heeft sindsdien eigentijdse vormen aangenomen, zodat wij mogen zeggen dat hetgeen een « *traditie* » blijkt te zijn, toch stevig wortelt in de opvattingen en levensomstandigheden van nu.

« *Midwest Folklore* » gaat thans zijn tiende jaargang in.

WATERWICHELAARS IN DE STATES

De University of Chicago Press verraste ons met een geïllustreerde studie: « *Water Witching U.S.A.* »⁽³⁾, door Vogt en Hyman. Evon Z. Vogt is professor in de antropologie aan de Harvard Universiteit en publiceerde voordien reeds een paar werken over de Navaho. Ray Hyman doceerde psychologie aan dezelfde hogeschool en is thans verbonden aan de studiediensten van General Electric Cy. te New York. Hij gaf met R. R. Bush en K. P. Abelson een vermaard geworden boek uit onder de titel « *Mathematics for Psychologists* ». Wat hun « *Water Witching U.S.A.* » betreft, dit is een objektieve, wetenschappelijke studie over de in Amerika uitermate talrijke bronnenzoekers. Reeds sedert eeuwen was de man met de gevorkte stok de hoop van menig landbouwer, zodat men het verschijnsel niet met een glimlach kan voorbijgaan, want dit « *bijgeloof* » heeft zich nog fel uitgebreid en leeft op onze dagen feller dan ooit. Om welke reden? Dat hebben de samenstellers van deze monografie nader willen onderzoeken. Zij hebben deze waterwichelaars op de voet gevolgd en hun gedragingen objektief en niet zonder sympathie onderzocht. Van bij de aanvang waren zij er zich wel van bewust, dat de rol van de magie in alle volkslagen en gemeenschappen zeer belangrijk is en dat het prangend probleem van het watertekort in menige streek het optreden van de mannen met de waarzeggersstok gevoelig in de hand werkt, ofschoon er geen wetenschappelijk bewijs voorhanden is, dat waterwichelen waarlijk werkt. Om het fenomeen zo goed mogelijk te begrijpen, hebben zij gemeend verschijnselen als hypnose en gedachtenlezen

---

(2) « *Midwest Folklore* », driemaand. ts., uitgegeven door de Indiana University te Bloomington, Indiana, U.S.A.

(3) EVON Z. VOGT & RAY HYMAN: « *Water Witching U.S.A.* », The University of Chicago Press, 5750 Ellis Avenue, Chicago 37, Illinois, U.S.A., 1959, 248 blz., prijs \$ 4.95.—

evenmin over het hoofd te mogen zien en brengen een verrassende verklaring voor het feit waarom sommige vorsers bepaalde « bewijzen » verwerpen ofwel aanvaardden, ten overstaan van zulke onorthodoxe praktijken.

Eerst volgen zij het waterwichelen doorheen de geschiedenis. Georgius Agricola zou de eerste geweest zijn, die in 1556 een verslag publiceerde waarin de wichelroede beschreven wordt in de vorm zoals wij ze nu kennen. Luther zou zich in 1518 tegen die praktijken verzet hebben, maar talrijke geestelijken stonden er niet zo vijandig tegenover. Naar het schijnt werd de wichelroede voor het eerst in Duitsland gebruikt en verspreidde zich nadien over gans de wereld. De auteurs beschrijven de aangewende devinerings-technieken en wijden uit over de manier waarop de adepten van de waterwichelarij hun « kunst » trachten te verklaren. Een lange reeks gevallen wordt aangehaald en onderzocht. Aan de hand van vergelijkende tabellen komen we dan met de auteurs tot de slotsom, dat het geloof aan de gunstige gevolgen van waterwichelarij een vorm van bijgeloof is tussen vele andere.

Degenen die eraan geloven laten zich evenwel niet van de wijs brengen. In dit verband citeren de auteurs een anekdote, die de moeite waard is om hier aangehaald te worden.

Bij de psychiater wordt een patiënt gebracht, die ervan overtuigd is, dat hij niet meer tot de levenden behoort. De psychiater gebruikt zijn beste logica en al zijn psychologische overredingskracht, om de patiënt te bewijzen dat hij geenszins dood is. Boter aan de galg! Tot hij eensklaps een ingeving heeft.

PSYCHIATER : *Zeg me eens, bloeden dode mensen nog ?*

PATIËNT (na een poosje nagedacht te hebben) : *Neen, de doden bloeden niet meer.*

PSYCHIATER (neemt een naald en prikt ermee in de vinger van de patiënt, zodat het bloed te voorschijn komt) : *Wel, wat zegt ge nu ?*

DE PATIËNT (erg verwonderd) : *Wel, lieve hemel ! De doden bloeden dus toch !*

Kort en bondig : ofschoon er tot hiertoe niet één wetenschappelijk bewijs geleverd werd, dat waterwichelarij op een ernstige basis berust, zullen de aanhangers van die zogenaamde leer hardnekkig hun overtuiging blijven verdedigen.

Deze studie is, zowel volkskundig als sociologisch en psychologisch, een uitmuntende bijdrage tot het probleem van het bijgeloof over het algemeen.

DE DUIVEL IN HONDENGEDAANTE

De « University of California Press » (Berkeley en Los Angeles) geeft een reeks *Folklore Studies* uit, waarvan de faam de Amerikaanse grenzen heeft overschreden. De behandelde onderwerpen zijn trouwens slechts zelden strikt-Amerikaans en hun betekenis strekt zich diensvolgens verder uit dan de kulturele grenzen van de States. Dit blijkt reeds duidelijk uit titels als « *The Italian Wellerism to the End of the Seventeenth Century* »,

« *The Shepherd's Play of the Prodigal Son* », « *Minstrel Tales from Southeastern Turkey* », « *A Collection of Irish Riddles* », « *The Latin Riddles of Claret* », « *The Types of the Folktale in Cuba, Puerto Rico, the Dominican Republic, and Spanish South America* » e.d.m.

De vorsers die de leiding hebben over deze reeks (Wayland D. Hand, W. A. Lessa, Charles Speroni, M. A. Zeitlin) zien inderdaad zeer breed en beseffen, dat een eenzijdige enge kultuurspreiding in deze gigantische tijd misplaatst is.

In sommige van deze studies werd terloops verwezen naar nederlandstalig materiaal. De Amerikanen, althans de volkskundigen, kennen onze folklore en worden door plaatselijke korrespondenten uit Nederland en België ingelicht over hetgeen hier verschijnt. Dezelfde konstatacie geldt trouwens voor Duitsland, de Skandinavische landen e.d.

Als nummer 11 in de reeks « *Folklore Studies* » verscheen een monografie van Prof. Barbara Allen Woods : « *The Devil in Dog Form. — A partial Type-Index of Devil Legends* ». ⁽⁴⁾

Miss Woods (waarmee we contact verkregen dank zij de bemiddeling van onze vriend Prof. Archer Taylor van de University of California) doceert Germaanse talen bij de University of Rhode Island. Vermits haar boek werd uitgegeven in de reeks werken, gepatroneerd door de University of California, merkt men reeds dadelijk de kameraadschappelijke wisselwerking die er bestaat tussen de vorsers aan de verschillende universiteiten. Miss Woods is met de Germaanse folkloremotieven uitmuntend vertrouwd en heeft een onderdeel van haar belangrijke dokumentatie verwerkt tot een index-studie van die volksverhalen, die verband houden met de duivel, optredende in de gedaante van een hond. Nu durven we niet beweren, dat alle aangehaalde verhalen over spookhonden e.d. (waaraan de Nederlandse folklore trouwens betrekkelijk rijk is) werkelijk rechtstreeks met de *duivel* verband houden, maar ze zijn toch meestal *in relatie* te brengen met de hellegeest of zijn trawanten, de heksen en tovenaars.

In feite is dit boek een uitgebreide en hertoetste (ofschoon nog niet volledige) versie van een vroeger werk van de schrijfster, verschenen in 1955. Bovendien heeft zij o.m. in een bijdrage in « *Fabula* » het verband geanalyseerd, dat kan waargenomen worden tussen de duivel in hondengedaante en de poedel van Goethe's *Faust*. De wederzijdse beïnvloeding van volkskunde en literatuur — waaraan onze vriend Tj. W. R. de Haan zijn prachtig « *Volck en Dichterschap* » heeft gewijd — is in onze tijd blijkbaar een populair motief bij de volkskundigen. Miss Woods kwam tot het besluit, dat Goethe meer beïnvloed is geworden door mondelinge, dan door schriftelijke overleveringen, en beklemtoonde dat het volksgloof in verband met duivelshonden eertijds algemeen verspreid en diep ingeworteld was.

Het kon een waagstuk schijnen, een sagenmotief te behandelen in internationaal verband, omdat een sage nu eenmaal gebonden *schijnt* aan een bepaalde plaats. Door vergelijking komt men er evenwel toe te konstateren,

(4) BARBARA ALLEN WOODS : « *The Devil in Dog Form* », University of California Press, 1959, 168 blz., Prijs \$ 3.50.—.

dat ook voor de sagen heel wat gemeenschappelijke elementen in verschillende landen kunnen aangetroffen worden, en dan vooral wanneer ze betrekking hebben op zulke bij uitstek internationale figuur als Heintje Pek. Miss Woods, dank zij de medewerking van talrijke Europese korrespondenten, is erin geslaagd, gans het Germaans taalgebied in haar onderzoek te betrekken. Ook de Vlaamse folklore werd niet verwaarloosd en ofschoon er wel één en ander onbreekt ontmoeten we toch namen als Alfons de Cock, Jozef Cornelissen, F. Van Es, Alfred Harou, A. M. Lamend en Godelieve de Meyer.

Alhoewel het klassifikatiestelsel aanleunt bij dat van de Finse school, is dit werk geen historisch-geografische studie, want motieven uit historische dokumenten daterend vóór 1800 werden slechts sporadisch vermeld. Bovendien had de auteur met heel wat praktische moeilijkheden te kampen, want het ligt voor de hand dat zij in de Amerikaanse bibliotheken niet alles kon vinden, dat in Europa op dit gebied werd gepubliceerd.

Wat ons evenwel heeft getroffen, is de uitmuntende kennis, die Miss Woods heeft over de Europese sagenvorsing en de sagenverzamelingen. Ze geeft ons hiervan een overzicht, dat het volledigste mag heten dat we tot hertoe te lezen kregen. Voor de lage landen noemt ze het « Brabants Sagenboek » van De Cock en Teirlinck de beste regionale kollektie.

Miss Woods heeft zelfs vrij recent sagenmateriaal in haar Index verwerkt. Het spreekt inderdaad vanzelf, dat ook thans nog geregeld nieuwe sagen, ook spooksagen, ontstaan. En een grote, geheimzinnige zwarte hond weet nu nog geregeld sommige mensen de daver op het lijf te jagen, vooral wanneer de duisternis is ingetreden. De auteur meent evenwel, dat de angst voor de *duisternis* hierbij wellicht van groter belang is, dan de angst voor de *duivel*. Het is een elementaire angst, waaraan dan een konkrete vorm werd gegeven.

Het pakt met de duivel en het weerwolflopen worden in afzonderlijke hoofdstukken behandeld. Ook hier troffen we heel wat materiaal uit onze streken aan. Vermits het sagenonderzoek aan onze universiteiten een speciale voorkeur geniet, zullen de studenten graag met deze studie kennismaken.

MYTEN EN SAGEN UIT GUATEMALA

« The Falcon's Wing Press » publiceerde een uitstekende vertaling van de in 1950 verschenen « Madre Milpa » van Carlos Samayoa Chinchilla⁽⁵⁾. Het is een verzameling sprookjes en sagen die een kijk geven op hetgeen er uit de vroegere Maya-mytologie in de folklore van het hedendaagse Guatemala is overgebleven en tevens op de wijze waarop de meer recente sagen — zoals ze nu verteld worden — blijk geven van een uitgesproken interpenetratie van nationale en aan het buitenland (hoofdzakelijk Spanje) ontleende elementen.

---

(5) CARLOS SAMAYOA CHICHILLA : « The Emerald Lizard », (Tales and Legends of Guatemala), The Falcon's Wing Press, Indian Hills, Colorado, U.S.A. — Prijs \$ 4.50 — 274 blz. (ill.)

De auteur Carlos Samayoa Chinchilla is in zijn land een bekende figuur. Hij werd geboren op 10 december 1898, leidde een zeer bewogen en avontuurlijk leven, en bracht o.m. verscheidene jaren door in Frankrijk, België, Spanje en Italië. Teruggekeerd in zijn vaderland publiceerde hij vijf boeken, was actief in de diplomatie, oefende een paar functies uit in het boeken- en krantenwezen, en is thans directeur van het « Instituut voor Antropologie en Geschiedenis » van Guatemala.

Wordt in menig hier opgenomen verhaal de wrijving tussen de oude Maya-godsdienst en het door de Spanjaarden gepropageerde Kristendom beklemtoond, dan moeten we toch dadelijk zeggen dat één van de hier gebundelde vertellingen en wel juist diegene waarvan de titel voor het ganse verzamelwerk werd gekozen : « The Emerald Lizard » (De Hagedis van Smaragd), een typische en tevens zeer schone kristelijke legende mag heten, uit het leven van één der meest populaire apostelen van het geloof in dat land, Broeder Pedro de San Joseph de Bethancourt, die zoals elke ware heilige dikwijls in verlegenheid verkeerde wanneer men hem om een aalmoes vroeg, omdat hij alles reeds had weggeschonken. Zekere dag verwekt hij een mirakel, door een hagedis, die in de zon naast hem ligt uitgestrekt, door de kracht van het gebed om te vormen tot een smaragden juweel. Wanneer de man die hij hiermee geholpen heeft later terugkeert om, rijk geworden, zijn ereschuld in te lossen en het juweel restitueert, schenkt de heilige onmiddellijk de hagedis het leven terug.

Chinchilla verzamelde in deze uitgave dus niet alleen materiaal uit de vroegste Maya-tijd (« The Coyote and the Badger » b.v. dateert van ongeveer 1000 jaar vóór onze tijdrekening), maar hij maakt ons eveneens vertrouwd met de tijd der conquistadores en met het hedendaagse Guatemala. Zijn sobere weergave van dat volkse erfgoed verdient alle lof. Het boek is in drie delen onderverdeeld : « Legends » (wij zouden zeggen : Myten), « Colonial Tales » (uit de tijd van de Spaanse Overheersing) en « Stories told in Guatemala Today », waarin evenwel nog heel wat vroegere elementen, o.m. in verband met het volksgeloof dat er nog zeer levendig is, worden aangetroffen, en waarin ook spookhistories (zoals het klassieke « The Night of the Ball », dat de sfeer der fantastische verhalen van Jean Ray en J.-L. Bouquet oproept) hun deel krijgen. Deze zo van elkaar verschillende verhalen vormen, dank zij het talent van de auteur, een harmonieuze eenheid, ondanks de veelvuldige verscheidenheid van de opgewekte gevoelens : vreugde, angst, melancholie, geheimzinnigheid, wreedheid ook.

Bovendien heeft Chinchilla de ziel van zijn land, zijn bewoners, zijn flora en fauna in die verhalen willen veruitwendigen. Introducerende toelichtingen die tot het essentieelste herleid zijn, en enige verklarende voetnota's, maken de lezer wegwijs in de doolhof van de inheemse benamingen en mytologische figuren.

A. VAN HAGELAND

Ge zoudt uw hemde moeten uitdoen aan de Brugse Poorte

In O. Z. van dit jaar (37e jg., nr. 1, jan.-febr., blz. 26-27), brachten wij bovenstaande « aardige kaaite » aan het licht. Een moeder te Sleidinge gebruikte destijds dit dreigbeeld om haar kinderen, als zij haar lastig vielen om ook eens naar Gent te mogen meegaan, het zwijgen op te leggen. En wij vroegen ons af, of dit een eigen spreuk van die moeder was, ofwel een meer algemeen aangewende schrikaanjaging, en wat in dat geval de oorsprong en de zin ervan mochten wezen.

Magda Cafmeyer, de gewaardeerde Brugse folkloriste, brengt ons, in haar artikel « ALS DE LANSIERS TE BRUGGE LAGEN : DE KAZERNES AAN DE KRUISPOORT », waarvan zo pas in *B i e k o r f* (63e jg., zomermaand, nr 6, blz. 169-175) het eerste deel verscheen, zonder het te weten het antwoord op het eerste deel van onze vraag.

Wij citeren uit haar verhaal (blz. 172) :

« Brieken van Moerkerke, die zijn eerste kommunie gedaan had, mocht op een markttag voor de eerste keer mee naar Brugge. Thuis hadden ze hem geplaagd : « *die de eerste keer naar Brugge gaat moet zijn hemde aan de Kruispoorte laten* », doch hij had het maar halvelings geloofd. Maar als zijn nonkel, die de sjees voerde, nu zei te midden al dat wachtende volk voor de poort : « *Brieke jongen 't is nu te doen, daar zie!* » en wees naar de arduinen zuilen van het BUREAU DE L'OCTROI, begon de jongen verlegen tegen zijn moeder te drummen en vroeg : « *Gaan ze 't al zien dat 'k mijn hemd afdoe?* »

Daaruit mogen wij besluiten, dat het schrikbeeld zijn hemd te zullen moeten uitdoen aan de stadspoort bij het eerste bezoek dat men aan de stad brengt, geen bedreiging was enkel aan gezegde Sleidingse moeder eigen, maar een toenmalige algemene bedreiging, niet alleen rond Gent maar ook rond Brugge en wellicht in geheel het Vlaamse land, zoniet ook nog elders, om het verlangen van de buitenkinderen naar de stad in te tomen.

Daarmee is echter de oorsprong en de originele betekenis van deze rare zeg niet verklaard. Wij vermoeden dat hij terugslaat op een zeer oude vorm van taxatie of borgstelling door de steden van vreemde bezoekers geëist. Zo blijft het tweede deel van onze vraag open : Wie kan ons de origine en de zin van deze « aardige kaaite » verklaren?

Georges DE KEERSMAEKER

SINT-KRISTOFFEL. Legenden. Verering. Verspreiding in Oostvl. Z., nr. 4, blz. 124.

Door een spijtige vergetelheid viel bij het einde van de nota's een bibliografische aanwijzing weg :

Dr. H.H. KNIPPENBERG. Sint Christoffel-verering. Volkskunde, 60e jg., Nieuwe Reeks : 18e jg., nr. 2, 1959, blz. 49-71.

ARGUMENTEN

Een werkelijk koninklijk geschenk kreeg de bibliotheek vanwege onze mecenas en erevoorzitter, Prof. Em. Dr. P. de Keyser : een unieke verzameling grotendeels uit de 18^e eeuw stammende argumenten. Aldus noemde men destijds de toneelprogramma's die door de rederijderskamers of toneelspelende onderwijsinrichtingen (jezuïeten of augustijnen) verspreid werden. Ter goede konserveratie van de kostbare drukwerkjes werden ze een voor een in een bordpapieren kaft genaaid.

Hier volgt het lijstje van de 38 argumenten. Aangegeven zijn de gemeenten waar de (treur)spelen opgevoerd werden; het jaar van de opvoering; de titel van het spel; de naam en de woonplaats van de drukker.

Ansegem	1761	De wonderlyke trouw en bekeeringe van Clodoveus,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
	1769	Bloeddorstigen hoogmoed van de vraeksuchtige rebellerende Calvinisten,.... Kortrijk.
Baasrode	1788	Onnatuurlyke en gestrafte vreedheyd van Zelim tegen zynen zone Mustapha,.... Wed. du Caju, Dendermonde.
	1801	De onvergelykelyke Sephonisba, in kuyssche liefde uytmuntende,.... J. J. du Caju, Dendermonde.
Berlare	1802	Het wonderlyk trouw-geval van Juliaen met Castalia,.... J. J. du Caju, Dendermonde.
Deerlijk	1788	De onnooselheyd gestraft in den persoon van Crispus, zoon van Constantinus,.... Kortrijk.
Denderbelle	1788	Den regtveirdigen ondergang van Crescentius en victorie van Otho III,.... Wed. du Caju, Dendermonde.
	1803	Wonderlyke tragedie van Saris en Claro, J. J. du Caju, Dendermonde.
Dendermonde	1788	Cassandra,.... Wed. du Caju, Dendermonde.
Eine	1777	... van de vrede vraekzuchtige nydige ende bloeddorstige Drahomyra de Luczko,.... Jud. Begyn, Gent.
Etikhove	1756	Ildegerte,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.

	1764	Maria-Theresia, rooms Keyserinne,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
	1769	Eustachius, veltheer der Romeynen,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
	1770	Het leven van den H. Donatus, martelaer,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
	1797	Theodoricus en Angela,.... D. J. Bevernaege, Oudenaarde.
Harelbeke	1774	Justinianus ende Belizar,... Kortrijk.
Heestert	1783	Cobonus en Peccavia,.... Kortrijk.
Heurne	1797	Cha-Abas,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Horebeke	1752	De martelie van den heyligen Cornelius,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Kerkhove	1766	Aquilonius,.... Kortrijk.
	1800	Aquilonius, roomsche Keyzer,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Lebbeke	1765	De wonderlyke ende miraculeuse opbouwinge der wydvermaerde kerke van de glorieuse maget Maria..... J. du Caju, Dendermonde.
	1798	De gruzaeame verwoesting van Jeruzalem,.... J. J. du Caju, Dendermonde.
Marke	1764	Simon Stock,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Melden	1769	Beleg en ontset van Weenen,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Moen	1783	De bekeeryng van Euphemia,... Kortrijk.
Mullem	1775	De heylige Genoveva,... P. de Goesin, Gent.
Nederbrakel	1775	Bekomen victorien, door de christene koningen verwinnende den Soliman Belchiaro,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
Nukerke	1736	Leopoldus of het ontset van Weenen,.... Michel de Goesin, Gent.
	1769	Bekeeringe van Euphemia,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.
	1787	Stanislaus,.... D. J. Bevernaege, Oudenaarde.
	1797	Agatha,.... D. J. Bevernaege, Oudenaarde.
Otegem	1766	... lofweirdige en heyligen Alexius,.... Kortrijk.
Ouwegem	1777	Abraham,.... Jud. Begyn, Gent.
Ronse	1757	Elias ende Enoch,.... P. J. Vereecken, Oudenaarde.

Sint-Blasius-Boekel	1802	Heylige Blasius,.... D. J. Bevernaege, Oudenaarde.
Zulzeke	1732	Keyser Heraclius of de verheffing van het H. Cruys,
	1751	Den heyligen Georgius,.... P. J. Ver-eecken, Gent.

Onder de titel van « **Wolvenijzers en Schietgeweren verborgen oude toneelprogramma's** » zullen we op deze plaats eerlang het een en ander vertellen over de menigvuldige geheimzinnigheden en raadselachtigheden, waarmee de signors en hun naäpers vele van hun argumenten plachten op te smukken.

M. VAN WESEMAEL.

Bibliotekiana

ONZE VERZAMELINGEN

Liederen

Het is er dan toch van gekomen de honderden liederenteksten die in de bibliotheek sedert vele jaren in een min of meer chaotische toestand bewaard werden stuk voor stuk onder handen te nemen en hun titels op steekkaarten te brengen.

De precieuste eksemplaren werden bevestigd op bladen stevig papier en in grote enveloppen geborgen. De rest, dat wil zeggen het gros van de verzameling, werd al dan niet scharniergewijs ingepakt in een zestal albums. Zodat het voortaan mogelijk zal zijn in een minimum van tijd boven water te halen wat men wenst te raadplegen.

Bidprentjes

Onze verzameling bidprentjes mocht zich nogmaals verheugen in een aangroei die er zijn mag. Onze sympathieke redakteur, de heer Daem, schonk ons namelijk zijn persoonlijke kollektie prentjes. Gevoegd bij een veel kleinere gift van een naamloze schenker bedraagt de totale aanwinst 1786. Daarvan dagtekenen er 799 uit de voorgaande eeuw (alle van de heer Daem); het oudste (1815) is een Corn. Galle.

Reklamekaarten

De heer Ghysels uit Brussel was zo royaal ons uit zijn verzameling 19e eeuwse adres- ofte reclamekaarten die zaken te laten kiezen, die we in de onze nog misten. Op die manier verrijkte ons bezit met 23 interessante Gentse kaarten.

M. VAN WESEMAEL

VAN TWEE STRAATLIEDJES DIE DE INTOCHT VAN DE KOZAKKEN IN DE ARTEVELDESTAD BEZINGEN.

Ten gerieve van de belangstellenden voor — en de verzamelaars van Gentse rariteiten kopieer ik onder deze ietwat omslachtige inleiding de teksten van twee volksliedjes die bijna 150 jaar geleden langs de weg en op de markt met animo en overtuiging vóór- en nagezongen werden.

Het vodje papier (14,5 cm × 19 cm) waarop de liedjes gedrukt staan maakt deel uit van de niet onaanzienlijke verzameling liederen die in onze bibliotheek bewaard wordt en als signatuur het nummer 3¹⁵ draagt. Gerijmt (sic) en gezongen door Martyn De Weirdt behandelen beide teksten hetzelfde onderwerp nl. de intocht in de Leie- en Scheldestad van twee geallieerden (Rusland en Pruisen) na hun zege op Napoleon. De dichter-zanger besluit elk van zijn poëtische gewrochten met een kronogram dat in de twee gevallen het jaartal 1814 aangeeft. Daarenboven deelt een van die kronogrammen een andere interessante bijzonderheid mee: dat het bezongene wel degelijk te Gent is voorgevallen: 't is nu uyt-gegalmt als cosak binnen Gend trock.

Zoals het met de meeste straatliedjes gebruikelijk was kregen de teksten geen eigen zangwijze: men entte ze eenvoudig op een of andere reeds gekende melodie of stemme. In ons geval werd de stemme ontleend aan een Vlaams liedje En doet geen overdaed en van een Frans Voulez-vous éprouver.(1) Noch van het een noch van het ander liedje is het ons gelukt de muziek terug te vinden.

Vooraleer met de kwestieuze teksten voor de dag te komen moge een woordje commentaar tot het precieuze situeren van het behandelde een plaatsje krijgen.

Van 16 tot 19 oktober 1813 leverden de geallieerden (Pruisen, Rusland, Oostenrijk, Zweden) onder de muren van Leipzig een resem veldslagen (de zogenaamde Volkerenslag) die voor Napoleon het vervroegd einde betekende van zijn militaire en politieke loopbaan. Op de hielen achtervolgd door de Pruisische en Russische ruitery spoedden de Keizerlijke Garde zowel als de kurassiers en grenadiers zich Rijnwaarts om hun vaderland zo vlug mogelijk terug te zien. De keizer op weg naar het eiland Elba, de soldaten op zoek naar hun ploeg, hun weefgetouw of hun kantoorkruk.

Het duurde natuurlijk zijn tijd eer die en de volgende kriegsberichten onze gewesten bereikten. Te Gent, niet minder dan in om het even welke andere plaats van het land, werden die nieuwstijdingen met gemengde gevoelens in ontvangst genomen. De massa van de bevolking was sedert lang de Franse dwingelandij hartgrondig beu en verbeidde met ongeduld het ogenblik waarop die overheersing een einde zou nemen. Alleen de profiteurs van het regime, zo vreemdelingen als inheemsen, volgden met angst en vrees het verloop van de gebeurtenissen. Het nieuws dat Lier op 15 december door een eenheid kozakken bevrijd was geworden en dat de Frans en enkele dagen nadien door een bende Pruisische ulanen uit Leuven verdreven waren had een plotselinge stijging van het thermometerkwik voor gevolg zodat de intrede van het nieuwe jaar gepaard ging met (verboden) samenscholingen en (onderdrukte) opstootjes.

De eerste februari wordt voor de Stroppen een uitermate heuglijke dag: gepakt en gezakt verlaten de Franse militairen, vergezeld van hun akolieten en kollaborateurs liefst onopvallend de stad om hun schreden naar Kortrijk en verder te wenden. Die uittocht was er een van langere adem, want, noteert de LaVal:

« Geheel den nacht van den 2n tot den 3n was den doortocht van Fransche geëmployeerde komende van Antwerpen en gaende naer Rijsel alhier zonder ophouden. » (2)

Dat die verhuizing door het volk met leedvermaak werd aangezien en de schimpscheuten niet van de lucht waren, hoeft nauwelijks gezegd.

Ondertussen had het gerucht zich verspreid dat benden kozakken hun intrede gedaan hadden in Dendermonde en Aalst en dat voorposten reeds tot in Oordegem geraakt waren.

Het nummer 225 van de *Journal du département de l'Escaut* (3) op datum van 4 februari verkondigde in een bericht van de donderdag dat : « De geallieerde troupen die men verneemt sedert dezen middag geweest te zijn tot oordegem twee mijlen en half van hier op den weg van Brussel hebben zig nog niet voor onze poorten vertoont doch zij worden morgen vroeg verwacht. » De talrijke Gentenaars die het schouwspel van de aankomst der bevrijders voor geen geld ter wereld wilden missen en daarom in massa naar de Keizerpoort trokken, hadden de wandeling voor hun moeite. « Geheel den dag was er een schrikkelijk geloop van volk naer de Brusselsche poorte » noteert de Laval, « wel 15000 menschen waeren er buyten om de kozakken te zien inkomèn. »

Zoals door de *Journal* voorspeld was geworden zou de lang verwachte gebeurtenis in de voormiddag van de vrijdag plaats hebben. Nog groter dan het de vooravond het geval geweest was, werd die dag de toeloop van volk naar de Keizerpoort. Van François-Antoine Varenbergh (4) die als ooggetuige die onvergetelijke voorvallen meemaakte, vernemen we dat niet alleen die van Gent de bevrijders tegemoet togen, doch dat bovendien ontelbare massa's buitenlieden door alle poorten der stad binnenkwamen om de stroom Gentenaars nog aan te dikken. Eindelijk vertoonden zich iets vóór het middaguur 4 kozakken. Ze bereiden uitermate kleine paarden en waren tot de tanden gewapend met een meer dan 3 meter lange lans, een geweer, een sabel en twee grote pistolen. Ze droegen lange en brede broeken, een bloes en een mantel. Als hoofddeksel hadden ze een kleine pelsen muts. Zo onzindelijk waren ze dat ze met geen tangen te vatten waren; « ils étaient puants » getuigt Varenbergh onomwonden.

Zo fel was het gedrang van de menigte dat de vinnige ruiters geen voet vooruit konden geraken en zo overdreven het wild gezwaai en hysterisch gehuil van « vivent les cosaques » dat onze berichtgever « ne trouve point de termes assez forts pour les décrire ».

Na omstreeks een half uur verscheen het gros van de bevrijdingstroepen, zijnde een ruitersjafdeling van zowat een 400 (Don)kozakken en Pruisische huzaren.

Slechts een gedeelte van deze soldaten trok de stad in om zich op de Kouter en in de aanpalende huizen te gaan nestelen. De anderen sloegen even buiten de Brusselse Poort hun tenten op om daar (5) op zijn kozaks huis te gaan houden.

Op 14 februari deed een nieuwe bende kozakken haar intrede in de stad. Ze was aangevoerd door zijn kolonel-eigenaar graaf Boyhaloff, door sommigen Bichaloff, door anderen Bogaloff of Buhaloff geheten, een man die de tachtig reeds goed gepasseerd was. Hij droeg een lange witte baard en werd van meet af aan berucht door de halsbrekende kunstenmakerijen waarop hij het volk op de Kouter en elders royaal vergastte. Aanzag men hem aanvankelijk als een soort kerstmannetje, weldra verloor Peetje Kozak — onder die naam had het lenig mannetje een meer dan gewone sympathie verworven — zijn populariteit om de rol van een schrikwekkende boeman te gaan spelen. Inderdaad was men de voorvallen van het voorjaar 1814 reeds sedert vele jaren vergeten als stoute kinderen

nog steeds door moeder bedreigd werden met een onheilspellende « past maar op want Peetje Kozak zal u komen pakken ».

De kolonel verliet onze stad op 2 april nadat eerst te zijner eer in de foyer van de grote schouwburg door de hem zeer genegen toneelspelers een succesvol feest gegeven was. Pas einde augustus verlieten de laatste kozakken onze stad: tot de laatste dag hadden zij niets onverlet gelaten om de bevolking voorbeeldig !?1 te molesteren, te beroven en te terroriseren. (6)

Het was op het ogenblik dat de Fransen hun matten aan het oprollen waren en de Verbondenen een aanvang gemaakt hadden met het bezetten van Vlaanderen, dat onze straatzanger de teksten van zijn twee liederen ineenknutselde. Natuurlijk wachtte hij tot op vrijdag 4 februari, dag waarop de eerste kozakken zich lieten zien, om met zijn gewrocht voor de pinnen te komen. In feite dekken de twee teksten een zelfde lading: 1° eindelijk worden we van de Franse tirannie verlost; 2° de Geallieerden, met name de kozakken, brengen ons vrede en vrijheid. En in de twee gevallen klinkt eenparig het leidmotief: verliest uw geduld niet en houdt er de moed in. Uitdrukkelijk zegt hij het niet, maar hij wil zijn toehoorders bezweren geen onbesuisde handelingen en onverantwoorde daden te stellen (aanslagen, plunderingen, brandstichtingen, en dies meer). En vooral, denkt eraan dat een verdiende beloning u te wachten staat: gedaan die vervloekte werkloosheid met de noodlottige nasleep van ziekte en ellende; gedaan het moeten aanhalen van de buikriem, want eens en voor goed zal de ontsloten zee de vis in onbepaalde mate naar de markt laten verhuizen en zullen talloze schepen opgepropt met sedert lang gederfde voedingswaren en versnaperingen, de begerige havens binnenvaren.

We bieden de rijmen zoals ze uit de pen van De Weirdt te voorschijn kwamen, met dien verstande evenwel dat we ze voorzagen van een niet overbodige interpunctie: dit met het doel de leesbaarheid ervan aanzienlijk te bevorderen. We vinden het alleen maar jammer dat we u de liedjes niet voorzingen kunnen: noch van het Nederlands noch van het Frans liedje is ons de melodie bekend.

M. Van Wesemael.

- (1) Op blz. 45 van een schrijfboek dat we in onze bibliotheek bewaren (Lied. G) staat de tekst van een liedje getiteld *Les Doyens des Voisinages à Gand*. Ook dit liedje kreeg als stemme *Voulez vous éprouver*. De schrijver die niemand anders is dan Baron Jules de Saint-Genois, de geleerde bibliotekaris van de Gentse Universiteit, de eerste voorzitter van het Willemsfonds en auteur van de eerste geschiedenis van het Alijnshospitaal, voleindigde de tekst op 31 januari 1854.
- (2) *Dag-Aenteekening of Kronyke van het voorgevallene* binnen de stad Gend te **beginnen** van den 29 Januari 1813 tot in de maend Augustus 1815. Handschrift berustend in de Universiteitsbibliotheek.
- (3) Dit nummer was tevens het laatste van dit nieuwsblad, dat benevens veel Franse teksten ook vertalingen in het Nederlands bevatte. Nummer 227 verscheen op woensdag 9 februari: eentalig en opnieuw onder de titel van *Gazette van Gend*.
- (4) *Journal des faits mémorables qui se passèrent depuis l'année 1814*; handschrift van François-Antoine Varenbergh, behandeld in *Messenger des Sciences historiques de Belgique*, 1893, door Emile Varenbergh.
- (5) De plaats die de kozakken voor hun kantonement uitkozen was gelegen op Gentbrugge's grondgebied. Geen wonder dat het volk die plaats heel ras met een Russische naam aanwees: Moscou. Wat meer is, een van onze stadstrams heeft én de plaats én de naam als terminus van de lijn aangenomen. Moscou uit te spreken als Moskoe.
- (6) zie: *Les Cosaques 1814 par Hermann Van Duyse*.

LIED OP DEN BLYDEN INTREDE DER VEREENIGDE
MOGENTHEDEN

Stemme : Voulez-vous éprouver

*Vertrouost u nu, gy nederland;
Staekt uw traenen, staekt uw zugten;
Want uw verlossing is aen d'hand
En uw verdrukkers moeten vlugten.
Ziet daer : de schelms groot en kleyn
Zyn reeds bezig met in te pakken.
Ziet hoe zy vol van vreeze zyn
Voor 't braeve leger der Cosakken.   bis*

*Napoleon was ons niet lief.
De Senateurs, dat rot der mugge,
Gaen met 't corps Legislatif
Den koet gevoelen op den rugge.   /knoet/
Ziet daer hoe dat hun tiranie
En hunnen hoogmoed onderzakken
En hoe hun duyvelsche genie
Verdwyngt oor 't leger der Cosakken.   bis*

*Als Bonaparte in Moscou kwam,
Het was gestroyt met schoone roozen.
Maer als hy zyn retraite nam
D'helpt van zyn neuze was vervrozen.
Hy nam met groot haeste de vlugt.
Hy kwam van vrees hem schier bekakken,
En gaf van droefheyd zugt op zugt
Voor 't braeve leger der Cosakken.   bis*

*Den heer Prefect met zynen schat
Moet ook uyt ons Vlaenderen vlugten
Met eene blekken buys aen 't gat.
Hy vreesde van meer ongenugten.   /ongenoegens/
Den receveur van ons schoon geld
Begint van vrees zig te bekakken
Omdat de keyzer broek af speeld
Voor 't braeve leger der Cosakken.   bis*

*De kelder ratten, dat gebroed,
Dat slegt vremd gespuyt der Commisen,
Begint uyt vreeze voor den koet
Zyn fransche zinnen te verliezen.
De gendarmen, dat duyvelsch ras,
Die onze jongerlingen pakken,
Zyn ook zo deirlyck in ambras
Voor 't braeve leger der Cosakken.   bis*

*Al de Gazettiers van 't land
Moesten veel leugens announceeren,
't Was tegen wil, 't was tegen dank,
Om de Franschen te consenteren.
Vriendekens, weest met my verbleyd
En laet den moed niet nederzakken.
Wy zien, God lof, in dezen tyd
De braeve Russen en Cosakken.   bis*

*Voor 't lest : Jongheyd wilt my verstaen :
Laet u niet meer intimideren.
Maer wilt om tabak gaen
Als voor Bonaparte te marcheren.
Den oogenblik is nu voor by
Waer naer wy vuerig kwaemen snaeken :
Dat wy voor eeuwig wezen vry
Door braeve Russen en Cosakken.   bis*

't Is nu UYtgegaLMT aLs Cosak blnnen genD troCk

VREUGE GEZANG OP DE BLYDE INKOMSTE DER TROUPEN

Stemme : En doet geen en overdaed

1

*Men ziet met vreugde en genugte   /genoegen/
Voor ons oogen zonne-klær
Dat de fransche moeten vlugten
Voor de Cosakken of den Chaer.   /tsaar/
Ouders, wilt u al verbleyden,
Drinkt al met vreugde het Bachus nat.
De fransche zyn al in het lyden
En kiezen al het haeze-pat.*

2

*Den franschen kwam hem te beromen   /beroemen/
Van eygentlyk in persoon
In de stad Petersbourg te komen
En te beklemmen den Russchen Troon.
Hy moest van Moscou wederkeeren:
Zy leerden hem den conterdans :
Gy moet uw exercisie leeren.
Het is een schandvlek voor den Fransch.*

3

*Z'hebben het haeze-pad gekozen.
De koude was in Moscou groot.
By duyzende zynder vervrozen;*

By duyst en duyst zynder gedood.
De kloek elmoedige Cosakken,
Soldaten an den grooten Chaer
Lieten den moed ook niet verzwakken
Met Hollanders en Pruyssenaer.

4

Den moedigen vorst van Britanie,
Georgius van Engeland,
Die vegten met het volk van Spagnien.
En moedig met het zweird in d'hand,
Neerlanders, stelt vast uw betrouwen,
Valt voor Jesus-Christus te voet.
Ik hope dat haest op zal houwen
't Vergieten van 't onnoozel bloed.

5

Neptunus stroom zal men bevaeren.
Hebt moed, borgers van land en sté.
De vremde kostelyke waeren,
Rys, Suyker, Rom, en den Café, /rum/
Zal men in Nieuupoort en Ostende
Konnen koopen in overvloed.
Al onzen druk en ons ellende
Is nu gedaen. Hebt goeden moed.

6

Wevers, wilt al uw droefheyd staeken.
Spellewerksters, hebt goeden moed.
Schipppers, wilt alles veirdig maeken
Om te bevaeren Neptunus vloed.
Danst hand aen hand, brave spinnetten, /spinsters/
't Schynt dat een ander leven is.
Visschers, steekt in zee met schuyt en netten.
Brenge aen de burgers goeden visch.

7

Voor 't lest: borgers wilt u verbleyden.
Staekt al uw lyden en getraen.
Ik hope dat vegten en stryden
En requisitie zal zyn gedaen.
'k Wenschte wel dat God gaf zyn zegen
Aen onzen nieuwen Souvereyn. /Hollandse Prins Willem
Neerlanders, en weest niet verlegen, Oranje, de latere Koning
Hy zal een braeven Vader zyn. der Nederlanders, Willem 1./

VLaenDerLanDer Weest aLLeaer VerheUgt,
WY beLeVen nU Den tYt Van VreUgt

Gerymt en gezongen door Martyn de Weirdt.

Zoeken en Zanten

in vele boeken, langs alle kanten

PERSONALIA.

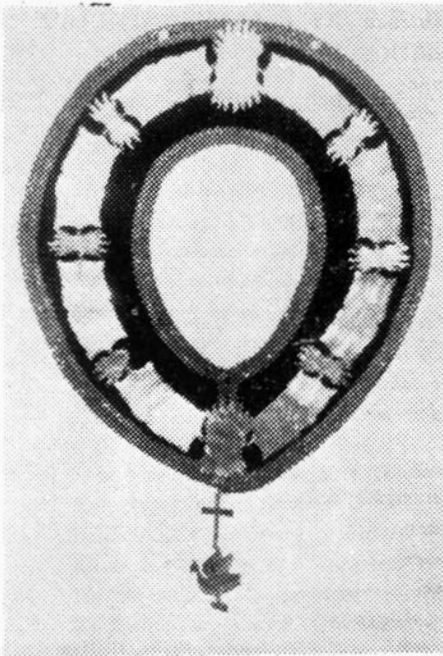
Op 11 augustus 1962 trad ons bestuurslid de heer Hugo Arens in het huwelijk met mejuffer Monique Verplancke. Het bestuur en de leden van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen wensen de jonggehuwden een weelde van geluk en rijke zegen in hun nieuw bestaan.

R. v. d. L.

SINT-SEBASTIAAN TE NEVELE & SERSKAMP.

Schuttergilden worden « koninklijk » !

De schuttersmaatschappij St.-Sebastiaan te Nevele ontstond in 1818 onder impuls van Albert Siriacoop; een bronzen plaat met het schild van St.-Sebastiaan en daarnaast het stichtingsjaar sierde de stok van de ceremoniemeester; de leden van de gilde droegen een aantrekkelijk uniform: groene vest, witte broek en zwarte muts. Thans werd de maatschappij tot koninklijke verheven en ontwierp de plaatselijke kunstenaar Marc de Ketelaere een nieuw vaandel.

De zilveren kraag van de Sint-Sebastiaangilde te Serskamp.

Cl. Het Volk.

De gilde van Serskamp verkreeg haar octrooibrief op 8 maart 1712; de hoofdgilde van Brussel leverde het octrooi, hetgeen blijkbaar als een uitzondering mag bestempeld worden.

Het gilderegister waarvan de omslag overtrokken is met geitenleder, bevat zeer vele wetenswaardigheden. De breuk, nog steeds de eerste, dus van 1712, is gans van zilver. De koning draagt ze bij elke feestelijkheid, en bij de begrafenis van een gildebroeder.

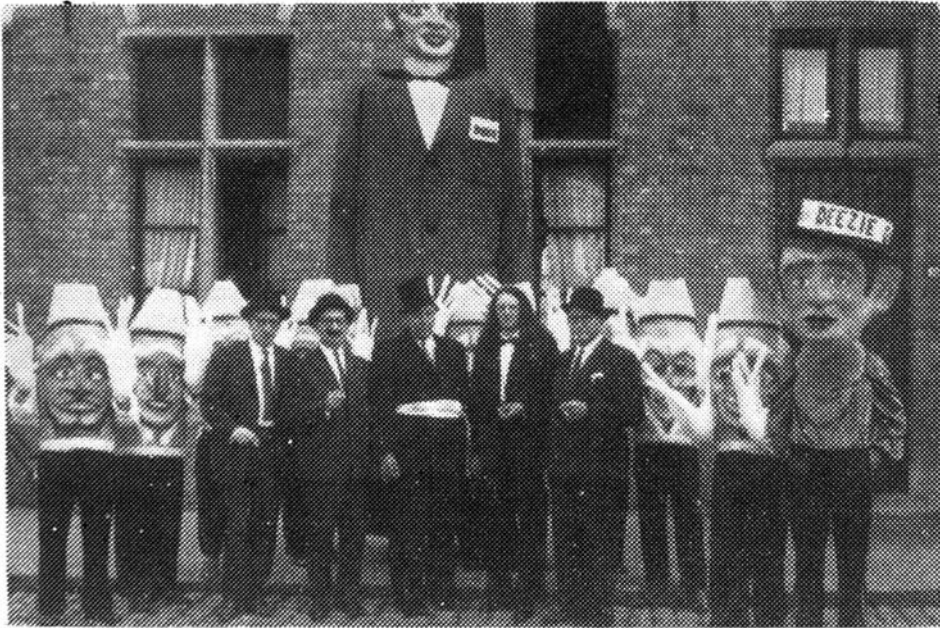
Het spreekt vanzelf, dat in beide lokaliteiten bij de feestviering de bedreven schutters een kunstbord konden verwerven.

In een van de volgende nrs. meer over deze schuttersgilden.

R. L.

NIEUWE REUZEN TE DRONGEN, ETIKHOVE, RUIEN EN ZELZATE !

Vorig jaar bracht het feestcomité Rozelinde te DRONGEN de reus Bruno op de wereld, om met een reuze- en folkloristische stoet door de gemeente te kunnen trekken. Een tweede stoet diende natuurlijk een traditie tot stand te brengen, maar de daadvaardige organisatoren dienden niet alleen de stoet, maar ook de familie te vergroten en zo kwam dit jaar op vijf oogst de reuzin Rozalinda te voorschijn om als levensgezellin Bruno door de straten en het jolijt te begeleiden. Wanneer een reus en een reuzin in het huwelijk treden past er een speciale gemeenteraadszitting bij. Daar hebben niet alleen de reuzen, maar alle inwoners van Drongen en vele nieuws- en weetgierigen uit de omgeving veel genoegen aan beleefd.

De nieuwe reus met de groep « Deezie ».

Cl. Het Volk, Gent.

ETIKHOVE, de gemeente schilderachtig gelegen in het heuvelland van de « Vlaamse Ardennen », waar zich na de eerste wereldoorlog een kunstenaarskolonie vestigde rond Valerius de Saedeleer, heeft ook verstand van vieren.

Op zondag 8 juli hebben de bewoners een nieuwe reus ingehuldigd. Een nieuwe folkloristische groep « Deezie » die uitgerust is met groteske maskers, vierde de geboorte van een nieuwe reus « DORIE, WENNIE, WIETIE VAN ETIK » !

Op de pui van het gemeentehuis greep de inschrijving plaats in het reuzenregister (de Dorpsstraat telt immers reeds afzonderlijk haar reuzen !); de tijdelijke overheid, de okkasionele overheid van de burgerlijke stand, eveneens vermomd,

las het reuzenreglement voor en verzocht, — o tempora, o mores! — (1) de reus Dorie zich binnen de kortst mogelijke tijd een reuzegezellin aan te schaffen! De jonge reus kreeg een speciale eenzelveigheidskaart en de doop vond vanzelfsprekend plaats bij de leden van de « Verenigde Herbergiers ».

R. L.

RUIEN is een taalgrensgemeente aan de Schelde, op de westelijke helling van de Kluisberg. Het kasteel Kallenberg herinnert er aan de voormalige heerlijkheid van die naam.

Op 12 augustus hebben ze daar een oude held ontdekt en de gemeente kreeg haar eerste reus: Peter de Kluizenaar!

Deze legendarische figuur is bekend als een reusachtige kerel die in het Hellegat verbleef (de hel van de Kluisberg) en omtrent 1500 tijdens de regering van Karel V te Gent opgeknoopt werd wegens stroperij.

De nagedachtenis van Peter de Kluizenaar herleeft in de reus die men vrouwelijk « Peetje de Kluizenaar » noemt. Er stond een doopplechtigheid op het programma, een triomftocht door de gemeente; een van de inrichters schetste het leven van de held! Tot slot kwam een « reuzetaart » voor de poppen.

De « Kattefeesten » te ZELZATE kennen van jaar tot jaar een stijgend succes; op zondag 5 oogst trokken in de triomfantelijke stoet de nieuwe Katse reuzen « FELIX en MINA », de ereburgers Hugo en Elina en het eerste kattejongske « PIERKEN ». Tijdens de inschrijving van het jongske in het bevolkingsregister tuimelden honderden kleine katjes uit een vliegtuig, als aandenken aan de geboorte van « Pierken ». Op dinsdag 7 oogst, bij de blijde intrede van « Pierken » op de wijk Katte, werden suikeren eitjes aan de bevolking geschonken. Het feest sloot 's avonds laat met het verbranden van de zwarte kat.

Het feestkomitee kan getuigen, dat er niet alleen de poppen, maar ook de katten dansen!

R. v. d. L.

De kracht van de ijzerdraad, en de auto!

Sommige lieden, vooral kinderen, voelen zich ongesteld, wanneer ze een tocht met een personenwagen of met een bus ondernemen.

Thans ziet men bijwijken aan het spatbord van personenwagens een fijne ketting bengelen.

Twee zegspersonen, een te Evergem en te Sint-Niklaas, beweerden, dat ijzerdraad die het voertuig met de grond verbindt of in contact brengt, de oorzaak van de ongesteldheid wegneemt.

Ijzer heeft veel meer krachten, dan de mensen vermoeden, verzekerde de zegspersoon te Evergem.

Zijn stelling biedt een volkse kijk bij het overwegen van volgende punten: « In Limburg verdrijft men de stuipen door een hoefijzer in de wieg te hangen;

---

(1) O tempora, o mores! Uitroep van de Latijnse redenaar Cicero (106 - 43 v.K.), in vertaling: O tijden! O zeden! De advocaat wou in zijn rede tegen de opstandeling Catilina het verderf van de tijd beklemtonen. Het aangehaald citaat is beroemd gebleven.

ook een sleutel of iets van staal is dienstig. IJzer verdriift de boze geesten !!
— « In 't kinderspel zijn de spelers vrij bij het aanraken van ijzer ». (1)

Volgend nr. brengt de eenvoudige wetenschappelijke verklaring over de kracht van de ijzerdraad !
P. R.

Bolspel.

Een interview met de heer E. van de Wiele, gemeentesekretaris van Petegem aan de Leie, de « ONGEKROONDE KONING VAN DE BOLDERS » moet wegens plaatsgebrek wachten op nummer zes.
R. L.

Straatzangers te Aalst, te Dendermonde en in de radio te Kortrijk.

Op woensdag zevenentwintig juni heeft de radio langs het gewestelijk programma van West-Vlaanderen te 21 u een pittig programma uitgezonden : « ZO ZONG MEN LANGS DE STRAAT. OUDE VOLKSLIEDEREN UIT WEST-VLAANDEREN. »

De uitzending bracht vier nummers, 1) een lied nopens oude jonge dochters die op bedevaart trokken naar St.-Antonius te Ingooigem, in de hoop aan een man te geraken (?!), 2) de voerman die bleef steken, een onderwerp dat vrij algemeen gekend is, 3) de eenzame visser aan zee, die in de steek werd gelaten door zijn vrouw en die alleen achterblijft met zijn blinde kind, 4) een lied in betrekking met de grote expositie te Gent, vóór de eerste wereldoorlog; het eigenaardig gedrag van een negerin komt er schitterend tot zijn recht. Een zanger uit De Panne gaf dit vierde lied ten beste.

Bestaat er kans, dat dergelijk programma in het gewestelijk programma van Oost-Vlaanderen op de voorgrond treedt ?

V.D.V. St.-Niklaas.

In aansluiting op deze mededeling en vraag kunnen we vol blijdschap berichten, dat op initiatief van Dr. M. Grypdonck, inspekteur-generaal voor kulturele, sociale en economische aangelegenheden, de raadgevende Kulturele Kommissie van de Gewestelijke Omroep Oost-Vlaanderen het plan heeft opgevat een speciaal folkloristisch programma in het leven te roepen.

Studio Gent is bezig met « mei-, drink- en ambachtsliederen » op te speuren en zal in de loop van de winter er meerdere uitzendingen aan besteden. Alle aanwijzingen voor oude mei-, drink- en ambachtsliederen zullen welkom onthaald worden door dhr. Reim. van Dyck, 1ste programmator, Studio Gent. St.-Margrietstraat, 26, Tel. (09) 25.97.49.

Tevens kunnen we, tot onze grote vreugde, het lied nr. 4 van de uitzending te Kortrijk verstrekken. Hoe verloopt dat ?

---

(1) Laan, K. ter : Folkloristisch Woordenboek van Nederland en Vlaams België. Antw., De Nederlandsche Boekhandel, blz. 397 en 480.
(De magnetische kracht van ijzer, als ex-votovoerwerp, werd behandeld door M. Daem, De Ex-voto's, O.Z. Jg. XXX, blz. 165-174. Red.).

Op een zonnige avond hoor je in Radio Kortrijk een man uit de kuststreek een liedje zingen over Gent en over de « Kongolese vrouw » op de expositie jaren en jaren geleden daar. Je grijpt naar de pen; de heer André Demedts antwoordt per kerende post, dat de volkskundige A. Lava, schoolhoofd te Eggewaartskapelle en kommissaris van de daadvaardige feestkommissie te Zoutenaai, het ruimste deel leverde voor de bewuste uitzending. De heer Lava stuurt als een stiptste sekretaris (de volkskundigen hebben er dergelijke!) het gevraagde lied en een degelijke bundel « 50 MARKTLIEDJES BACHTEN DE KUPE ». (1)

Het lied dat hier volgt, berust niet in de bundel.

ZANZIBIKA

humoristisch volkslied gezongen door Henri Desodt uit De Panne!

*'k Trok naar Gent en 'k ging naar de expositie
Maar ik kreeg daaropeens een ambitie
Op ene vrouw, ja ene congolinne...
Verheugd van zinnen werd ik bezield
Op een bal was zij aan het springen
Haar lichaam was zij daar aan het wringen
Ik ben dan bij haar gegaan
En ik deed haar goed verstaan
Ik zal trakteren en die slore nam het aan!*

*Refrein : Heure naam is Zanzibika
En ze drinkt gaarne moka
Enen groten ring draagt ze aan haar neus
En dat koddig ding : ze eet gelijk ne reus
Ja ze fret rauwe konijnen,
en ook mollen, everzwijnen
Die zwarte vrouw is voor mij een rariteit
Die mijn hert en ziel verblijdt!*

*Naderbij kwam ik goed te aanschouwen
Hare handen waren katteklaauwen
Zwart krulhaar en daarbij dikke lippen
Een frak met slippen
Had zij rond haar lijf
In de mond twee rijen witte tanden
Van liefde was mijn hertje aan het branden
Ik viel haar ter stond te voeten
En ik sprak : Zanzibika zoet
Wordt mijn vrouw : ik ben bezield van minnen-gloed!*

---

(1) LAVA, Antoon : 50 Marktliedjes bachten de kupe.
De liederen zijn kronologisch gerangschikt : de periode vóór 1914, dan tussen 1918 en 1940, vervolgens de laatste reeks na 1944.
Te bestellen bij de heer Lava, Eggewaartskapelle. 40 F. P.R. 48.12.52.

*Die Moorin was mij zeer tevreden
Mijn voorstel was ze gauw ingetreden
Ik kwam haar andere kleren te kopen
Zo naakt te lopen, dat kon niet zijn;
Ik kocht haar ook een nieuw mode-hoedje
Geheel in het nieuw stand ze daar nu, mijn zoetje.
En die zwarte mollepoes
Gaf me dan een malse zoen
En ze zei: ik zien u geren en ik ben jaloers!!*

*Maar ze sprak anders niet dan van fretten
En ze kon daarbij ook goed lampetten
Zij die deed een tonne bier binnen komen
En 't liep al met stromen door haar lijf
Mijne kat en ook haar zeven jongen
Heeft ze laatst de koppen afgewongen
Ja ze speelde alles bin'
En dat was nog maar het begin
Want mijn kiekens vielen ook in hare zin!!*

*Mijnen hond werd niet vergeten
Zijnen staart heeft ze afgebeten
Mijnen schonen merel, ja, zo rond en vet
Heeft ze met pluimen en alles binnengefret
Ja ze wilde mij ook villen
Want ze beet al in mijn billen
Zanzibika werd dan razend kwaad...
Maar ik smeedt ze gauw op straat!!!*

In de Stad van Aalst

De « Soevereine Camere der DRAECKENIEREN » besloot ter gelegenheid van het vijfde lustrum der herstichting uit haar statutaire beslotenheid te treden en bracht aan de ingezetenen het neusje van de zalm: muzikale en vokale herinneringen van Aalst in 1900 en de opvoering van Genoveva van Brabant, een « historisch drama in proza, alexandrynse verzen en op muziek, gespeeld in pantomime en toneel en bekroond met een roerende apotheose als hulde aan deugd en reinheid ».

Naar aanleiding van dit luisterlijk jubileum trad een straatzanger op die door zijn vrouw de liederen aan het publiek liet verkopen en die tijdens zijn zang meerdere platen toonde en keerde dewelke de geschiedenis telkens luisterrijk omlijstten. Zijn trouwe akkordeon begeleidde hem.

Het verkochte blad bevatte het « Loterslieden » (58 lijnen!) en « Manewel de Visser » (zes strofen en refrein).

Straatzangers behoren nog steeds tot de « favorieten » van het publiek. Dat heeft een puike folkloristische evokatie van de Draeckenieren met klank bewezen.

* * *

De Straatzanger van Dendermonde treedt op in volgend nummer. R. v. d. L.

Eerste Filmmuseum te Brussel

Op donderdag 5 juli 1962 greep te Brussel, in het Paleis voor Schone Kunsten, de opening van het filmmuseum plaats. Het omvat een projectie- en een tentoonstellingszaal. De laatste zaal toont in een aantal uitstalramen het levende beeld van de cinematograaf en enkele middelen voor het ontleden van de beweging en de wedersamenstelling daarvan met levende beelden. Men merkt er toverlantaarns, beeldplaten, en meerdere vernuftige uitvindingen.

Het plan bestaat « klassieke films » in de projectiezaal te vertonen.

Het provinciaal bestuur van Brabant leverde het kapitaal voor de oprichting. De stad Antwerpen blijft niet ten achter en overweegt de oprichting van een tweede filmmuseum.

Dergelijke musea bieden veel belang voor de cinematografische dokumentatie.

R. v. d. L.

IN MEMORIAM M.C. NOTTE

Te Gent overleed op negenenvijftigjarige leeftijd de heer Mauritius, Clemens NOTTE, echtgenoot van mevrouw Helène Viaene. Hij was bewaarder van het Kadaster en kweet zich op voorbeeldige wijze van zijn taak. Hij was steeds een getrouw aanwezige op de voordrachten van de Bond en speelde tijdens de laatste jaren van zijn leven een belangrijke rol in het plannen en verwezenlijken van de schitterende tentoonstelling van de Windmolens in Oost-Vlaanderen. Als provinciaal voorzitter van de Vriendenkring van het Personeel van het Kadaster merkte hij het zoeken en speuren van meerdere leden, bundelde de werking en zette aan tot zorgvuldig raadplegen van archieven. Hij legde de basis om de succesrijke tentoonstelling een wetenschappelijk karakter te geven.

Wij bieden aan mevrouw Notte en de familie onze oprechte deelneming in hun rouw.

R. v. d. L.

ROZEBEKE. Tinnen borden met uitbeeldingen, teksten en merkteken

In het begin van de maand juli greep te Rozebeke-aan-Zwalm een tentoonstelling plaats, waar o.a. twee gegoten tinnen schotels pronkten; de ene stelde een smederij, de andere een slagerij voor; langsheen de rand bevindt zich de tekst :

Siet hier door 't vier
en slagen te verdragen
hoe 't ijzer alras
is goed gelast.

— merken, gekroonde roos met I.V.H., initialen L. en D., 18c c. —

Siet naer mijn waer
altijd versch en clær
hier sonder geld
wordt u niet besteld.

De borden horen toe aan E.H. Van de Putte, pastoor aldaar. Kan iemand aanduiden, in welke musea of bij welke personen er kans bestaat zulkdanige schotels aan te treffen?

J.D.L. Lede. Antwoord langs de redactie om.

KRANTENBERICHT 1850.

De Gentse scheldnamen «SCHOUWVAGERS» en «KOOLBRANDERS» geven aanleiding tot moordaanslag

Regterlyke Kronyk. De krygsraed van Oost-Vlaenderen, onder het voorzitterschap van de heer Bosch, kolonel der genie, heeft den 23 January uitspraak gedaen over de zaek van de genaemden Desfossez, de Smet en D'Haes, soldaten by het 3e jagers te voet, in bezetting te Dendermonde, betigt van in den nacht van 23 oktober laetstleden aldaer den landbouwer van den Brouck te hebben vermoord.

In den avond van den 22 oktober laetst begaven zich de dry beschuldigten in staet van dronkenschap in de herberg den Boemala, alwaer zy een geschil hadden met eenige boeren. Deze laetsten wierpen de jagers den scheldnaem van *schouwvagers* en *koolbranders* toe.

(Een dezer boeren werd vermoord. Soldaat Desfossez werd plichtig verklaard en veroordeeld tot levenslange dwangarbeid. De Smet en D'Haes werden vrijgesproken).

Gazette van Gent — woensdag 30 January 1850, nr 5325.

«Mannen met baarden» in de echte zin van het woord

Het gerucht heeft zich verspreid (te Antwerpen), en het schynt zich te willen bevestigen, dat de inspecteur der douanen aen zyne onderhoorige beambten bevolen heeft, hunnen knevels af te scheeren, benevens het kort baerdecken, het schoonste sieraed van eene administratieve kin. De hooge overheid schynt van de hairmannen eenen gruwel te hebben gekregen; och arme! Men verzekert dat reeds eenige douaniers hunnen knevels op het altaer des vaderlands hebben ten offer gebragt; maar dat anderen halsstarrig weigeren met een verwijfd aenzicht voor de dag te komen. Wy moeten deze laetsten gelyk geven; een hairtje min of meer zal hun toch niet verhinderen hunnen dienst nauwkeuriger waer te nemen. De opper-administratie zou aen haer voorliefde voor de blank-bekken tot reden geven, dat men de douanen altijd verwynt den koophandel te *knevelen*, en dat dit verwynt natuerlyk zal vervallen, wanneer al de *knevels* zullen afgemaeid zyn.

Gazette van Gent, zondag 13 January 1850, nr 5318.

M. D.

Hamme — Gelegenheidsopschrift

Op zondag 26 oogst '62 droeg E.P. Van Puyenbroeck, Scheutist, zyn dankmis op in zyn geboortedorp.

Een van de gelegenheidsteksten verdient zeker een vermelding :

« *Hamme heeft goed water om te vissen
Daar kan men zich nu van vergewissen!
Hier dichtbij, achter de hoek
Ving ons Heer een blonde snoek,
In het « Van Puyenbroeck »
God zij dank om dit bezoek!* »

Lijn een en twee zinspelen op het feit, dat de gemeente meerdere priesterroepingen telt, want op de duur van enkele weken droeg voor de derde maal een nieuwgewijde priester zyn dankmis op.

R. L.

Heemkunde stemt overeen met Heemschut!

Twee voorbeeldige kringen leverden het bewijs van deze stelregel, door een schitterende tentoonstelling, onder het motto « vroeger en nu ».

Dit geschiedde te Denderwindeke en te Mere. Denderwindeke bracht een oorspronkelijke tekening op de omslag van de studie die bij de gelegenheid het daglicht zag en te Mere stond het geheel in het teken van « Molenfeesten ».

De drukplaat toont de korenwindmolen Van der Haegen-Lieven uit 1632, dewelke geklasseerd werd in 1956 en een volledige restauratie beleefde in 1961-'62, dank zij de daadvaardigheid van de lokale heemkundige kring. Plaatsgebrek belet er verder over uit te weiden. Volgend nummer brengt meer nieuws over deze tentoonstellingen.

R. L.

WINNIKSE

SCHATTEN op ZOLDER

Tekening van Renaat Pieters.

Boekbesprekingen

FRED GERMONPREZ. — **Hanen en Kraaiepoten.** Boekengilde De Clauwaert, Leuven. 1961. Bandontwerp Luc Verstraete. 229 blz. Gebonden 135 F. Voor leden 80 F.

Kraaiepoten houden geen verband met vogels, wel met autobanden; hanen roepen het begrip hanengevechten te binnen; zo raadt men meteen, dat « Hanen en Kraaiepoten » een sociale roman omvat die zich afspeelt in het grensgebied van Vlaanderen en Frankrijk.

Het valt niet binnen het bestek van een volkskundig tijdschrift de letterkundige waarde van een werk te beoordelen; wel dient een recensent de verdiensten in verband met de folklore uit te stippen en vast te leggen.

De auteur Fred Germonprez
Cl. De Nieuwe Gids.

De roman behandelt een sociaal thema: een spinnerij « La Moderne » sluit; de arbeiders zien zich verplicht als « frontaliers » een korst brood te verdienen in een Franse fabriek, waar hun vroegere « patron » de post van directeur bezet. De devaluatie van het Frans geld veroorzaakt loonverlies en staking. We krijgen de stakers en de werkwilligen, de « ratten ». De fabriek houdt het langer vol dan de stakers, terwijl achter de schermen en achter de rug van vakbondleiders het politiek gekonkeloes de werknemers met een kluitje in het riet laat sturen. In het kader van deze botsing krijgen we meerdere typen: Lingier, de vrachtvoerder, de rat die met de baas heult, zijn doorgoede vrouw in de steek laat, om het aftrekstertje Lene als prooi te nemen; Lene met het wild temperament die de vakbondmilitant en haar aan de drank verslaafde moeder, bijgenaamd « **Wieze Picon** », verliet om in de woning van Lingier een toevlucht te zoeken, waar de vrachtvoerder het verdoolde meisje door chantage in zijn klauwen houdt; de plaatselijke eerezuchtige senator die van niets tot de graad van senator is geklommen, twee gezichten trekt en op het gepaste moment de indruk wekt, dat hij de arbeiders uit het slop heeft gehaald; de sjofele, bejaarde arbeider die « van zijn tien jaar in de fabriek twaalf uren arbeidde », zijn ganse bestaan kampte voor gunstiger levensvoorwaarden en zich zo bitter teleurgesteld voelde, omdat hij door de rijkswacht niet in het gevang werd gestopt.

Fred Germonprez tekent ons het wrang en bang bestaan van stakers,

hun scherp en schamper streven in de streek van Herseeuw en Menen, Halewijn en Toerkonje. Daar kennen de hanengevechten een ongehoorde bijval. Een van de knapste hoofdstukken is daaraan gewijd, nl. bladzijde achttien tot eenendertig.

Hier treedt de specifieke volkskundige waarde van het werk op de voorgrond. Sport en spel, ontspanning en uitspatting, labeur en slameur, al deze gegevens komen raak en recht naar u toe, zoals de traditie en de gemeenschap ze in het gewest van douaniers en smokkelaars en frontaliers voortdurend bestekt en bestempelt.

De hanengevechten vormen de hoofdschotel: de voorbereidselen voor de kamp, het vasthechten van de sporen aan de hakken die met een aluminiumplaatje bedekt zijn; het binnendringen van rijke dames in dure pelsmantels en vlasboeren in hun grijze kielen; het roepen van de pari's door een spreektrompet; de naamgeving voor de hanen, « Zwarte Kamiel », « Ludovik »; het verloop van de kamp, enz.

Maar daarnaast komt een andere reeks waarden om de hoek zien: de typische namen van de herbergen, b.v. « De twaalf Apostelen », « Het Paradijs », « Le Coq Hardi »; de verwijt naam voor de dronken lut « Wieze Picon », voor de werkwilligen « ratten »; het wetsvoorstel voor de wettelijke regeling van de hanengevechten; het verven van een zwarte doodskop op de voordeur van Lingier; de werkwijze van douaniers die met twee meter lange lansen de ladingen vlas onderzoeken, op zoek naar alcohol (Lingier pogde Lene die bang was voor de stakingspiketten bij de grens, in de « schouw » van een vlaslading over te smokkelen; de douaniers doorstaken de massa vlas en doodden onvrijwillig Lene), enz.

De aanleiding tot het schrijven van dit werk hoort bij de staking enkele jaren geleden in de grensstreek. De schrijver verbleef er als journalist. Daardoor kunnen we de waarachtigheid van dit heemgebonden gevoelsleven en van de volkskundige situatie des te beter begrijpen.

Verscheidene licentiaatsverhandelingen aan een universiteit behandelen het volkskundig karakter van een letterkundige en zijn werk(1).

De recente lektuur van een ander werk « HET LOT » van « JAN JACOB DE LAET » (Antwerpen, 1815-1891) leidde tot het besluit, dat in onze literatuur veel meer volkskundige thema's schuilen dan men over het algemeen vermoedt. Jan de Laet gaf zijn praktijk als chirurg in het Antwerpse op, om zich aan de journalistiek en de politiek te wijden, ook aan de letterkunde. De geneesheer had een bejaarde boerin horen uiteenzetten, hoe een verwante van haar, geld won in een loterij, zich naar de stad begaf om er als een sjieke mijnheer de grote jan uit te hangen, maar berooid terugkeerde en aan de drank verslaafd geraakte. De boerin schreef alle schuld van het kwaad verloop toe aan de meid die als « heks » de rijkgeworden boer betoverde. Dit werk is thans nog aanvaardbaar.

De toneelwereld biedt af en toe een parel van een volkskundig gebeuren; een basis voor een spel dat

-
- (1) HAESERIJN, DR. R.: **De Volkskunde aan de Gentse Rijksuniversiteit aan de hand van de dissertaties bij de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte ingediend. Een bibliografisch overzicht.** Oostvl. Zanten, 35e jg., 1960, nr. 3, blz. 69-86.

een bijzondere vermelding verdient, treft men aan in « DE PISKIJKER » van de auteur « PIETER MAGERMAN »; de ondertitel geeft: folkloristisch blijspel in drie bedrijven; een uittreksel uit de inleiding verstrekt de verklaring: « lichtgelovigen gingen bij de piskijker te rade, om te weten of zijn of haar verloofde nog maagdelijk was, anderen wensten te weten, of hun echtgenote zwanger was, en wat de vrouw onder de boezem droeg, nog anderen wat hun dromen voorspelden, een ander hoe hij zich de benen brak, e.d.m. ».

De kwakzalver vertelt in de komedie, dat hij de ziekte van de medespelers wil kennen, het geheim en de herkomst daarvan. Daar komt tegelijk een leuke voorwaarde om de hoek zien: de kandidaten moeten 's nachts om twaalf uur, slag van de toren der kerk, hun water brengen!

Dit stuk hetwelk zich afspeelt in de zeventiende eeuw, moet vanzelfsprekend aanleiding geven tot een reeks vrolijke tafereelen. De volkskundige is verplicht dit blijspel te kennen en te situeren, en bij de opvoering komen er onverwachte, zuiver volkse reacties en beschouwingen los die de folklorist dient aan te tekenen. De auteur kent meerdere waardevolle gegevens. Later meer daarover(2).

De roman KLABBATSE van FELIX DALLE, die onlangs be kroond werd door de provincie

(2) Zie o.a. Oostvlaamsche Zanten, 6e jg., 1931, nr. 4, blz. 73: **Memorie Boeck van Lambertus de Greeff. Scholtus en Schepen der gemeente Brouckom**, door JULES FRÈRE. Dezelfde auteur heeft het thema van de Waterkijker behandeld in zijn **Limburgsche Volkskunde**. II. 1928.

Omslagblad van de roman.

West-Vlaanderen, besluit deze beschouwingen. Het betreft de wonderde geschiedenis van Klabbatse, het geesteszieke zoontje van een sjofele botentrekker; het gezin telt negen kinderen, maar de knaap slijt zijn leven met zijn dichterlijk zusje Trezemiet en met een tamme ekster Kollemaran, bij en in de Leie. De dromerige jongen moet zijn man leren staan en de kost helpen verdienen, als spoeler in een brouwerij, maar hij haalt onbegrijpelijke toeren uit en zijn geest raakt meer en meer in de war, tot elkeen het natuurlijk vindt, dat hij alleen leeft met en voor zijn zus en Kollemaran. Tijdens barre hongerjaren vlucht zijn vader met vrouw en kinderen en de ekster naar Antwerpen. De vlucht van de sukkelfamilie langsheen de Leie levert naast vele aangrijpende beelden, rijke stof voor de volkskundige.

De knaap is heel en al mensenschuw geworden en hoe ontstaat dan een verwijt naam? Luister.

« Hij kan nog grappen vertellen voor zichzelf, maar op straat spreekt hij niemand meer aan. Is het te verwonderen, dat de schooljongens beginnen hem achterna te roepen als hij op het dorp komt. Kla'batse, Klabbatse, de koeier van Verschatsse, hij heeft een scheve mond, enzovoort, wij kennen hier nu nog van die gemene liedjes, want zo'n reftreintjes sterven maur na vier geslachten uit. » (blz. 18).

Hoelang zal het verblijf bij de veermanvioolspeler te Baarle duren?

« Wat nu, wat moeten we nu doen, voeg vader. Wachten tot sint Pieter en Paulus, zei de veerman, dan is het kermis in Baarle en betaalt iedereen bij de vzerboot met koekbrood en ham! »

« Iedereen die hier met een zak graan voorbij kwam, moest een handvol aan de veerman geven. » (blz. 108 en 109).

Wat gebeurt er bij de dood van Klabbatse?

« De kinderen hebben een kruisje uit stro gevlochten. Ze vonden hier geen baksteen om erop te leggen, maar ze haalden een grote kei uit de Leie. »

Dergelijke karakteristieke zinnen uit letterkundige werken passen zeker in meerdere soorten studies, om de verklaringen van zegspersoonnen te bevestigen en kracht bij te zetten.

Zouden we in onze « Zanten » niet af en toe een rubriek krijgen « Curiosa uit onze letterkunde », waar u, lezers, aan medewerkt en aanstipt welke typisch volkskundige zinnen en gezegden u gelezen hebt? Het gaat niet om de gewone beschrijving van een reus of van een kermis die we bij tijd en wijle kunnen lezen, maar om het vermelden van karakteristieke gegevens. Akkoord? Wie levert de eerste bijdrage voor de nieuwe rubriek?

R. v. d. L.

Marcel Notebaert, de Romeprijswinnaar, illustreerde de roman van zijn vriend Felix Dalle. Hier een van de illustraties.

KLAUS BEITL, *Die Umgangsriesen*. Volkskundliche Monographie einer europäischen Maskengestalt, mit besonderer Berücksichtigung der « Fête de Gayant » zu Douai in Nordfrankreich. Wien, Verlag Notring der wissenschaftlichen Verbände Österreichs, 1961, 138 blz., 9 ill., 4 kaarten, 2 melodieën.

Het boek is de inhoud van een volkskundige dissertatie die in 1956 tot stand kwam over de omme-gangsreuzen. De auteur, Klaus Beitzl, behandelt zeer systematisch het voorwerp van zijn studie, n.l. de reuzen in het algemeen, 1° van zuiver morfologisch standpunt uit, 2° als symbool van een legendarisch figuur; en zeer in het bijzonder de reus Gayant uit Douai.

Onze landgenoten mogen zich verheugen in het feit, het eerst geciteerd te worden in het boek bij de personen die inventarisatiewerk over de reuzen hebben verricht: C. De Baere, van Gennep, V. De Meyere, A. Marinus, R. Meurant, Jos Vermeulen en M. Daem. De auteur wijst op de verdiensten van de werk-

zaamheden gedurende de Kongresdagen te Bergen in 1954 van het Comité international d'étude des géants processionnels. We voegen er aan toe, dat wijlen Jos Vermeulen samen met R. Meurant de bezielers waren van dit kongres (Ovl. Z., 32° jg, blz. 20-29). Daar werd de hoeksteen gelegd voor een systematisch onderzoek op internationaal plan. Mogelijks is het werk van K. Beitzl niet vreemd aan deze prestaties.

Voor de Bond is het ook verheugend te mogen vaststellen, dat de kافت van het boek geïllustreerd is met de reuzenfiguren uit « DEN GHENDTSCHEN OMMEGANCK », waarvan de houtgravuur berust in het Museum voor Volkskunde te Gent. De eer die Beitzl aan de

cliché: Fragment uit houtsneede: « Den Ghendtschen Ommeganck ». Museum voor Volkskunde. Gent.

Vlaamse reuskens bewijst stellen we zeer op prijs.

In hoofdstuk II wordt een inventaris opgemaakt van de bestaande merkwaardige reuzen uit Nederland, België (voor O. Vl.: Geraardsbergen, Gent en Wetteren), Frankrijk, Oostenrijk, Spanje, Engeland, Duitsland, Italië, Portugal, Zuid-Amerika, Mexiko en Brazilië. Wanneer we al die namen overschouwen, denken we onwillekeurig aan de kaart van Europa uit de 16^e eeuw met de koloniale rijken en hun gebieden in de Nieuwe Wereld. De vroegste geschiedenis wordt er insgelijks bij betrokken, o.a. het reuzenmotief in het ijzertijdperk en het menselijk figuur in vlechtwerk, vermeld door Latijnse en Griekse auteurs (Caesar, Diodor en Strabo) in Gallië.

Zeer interessant is de samenvatting die handelt over « algemene vaststellingen ». Zo konstateert K. Beitzl het volgende na verzameling van zijn materiaal. De benaming « reus » heeft in alle talen eenzelfde betekenis. Algemeen is de grondvorm van de lichaamsbouw kegelvormig; hij is gemaakt uit wis of houttwiijen en wordt door één man gedragen die verborgen blijft onder de vermomming. De oudste reuzen worden voorgesteld als gewapend krijger. Hij is in de vroegste periode een handelend figuur die stoeten leidt, die danst of die begeleid wordt; kortom een actief personage. De naam is doorgaans ontleend aan bijbelse figuren (Goliath, Samson).

In Vlaanderen en Wallonië treden de reuzen op de voorgrond tijdens de viering van de patroonheilige of op kerkwijdingsdag, kermis genoemd. In deze godsdienstige aan gelegenheid is de rol van de reus een louter vertoon in processies of ommegangen, want voor andere profane aangelegenheden treden ze niet op. Na de Reformatie stijgt het

aantal reuzen. Ze krijgen een allegorische betekenis waarin reuzin en kinderen betrokken worden om de beeldengroep aan te vullen. Midden en einde van de 18e eeuw worden ze verbannen. De kerkelijke overheid verbiedt hun optreden in processies; het Bewind van Keizer Jozef II en de Franse Revolutie is hen vijandig gezind. Bij het begin van de 19e eeuw herrijzen de reuzen in hun vroegere gedaante. De ommegangsreuzen blijven bestaan, niettegenstaande vele processies tot het verleden behoren. Bij het begin van de 20e eeuw krijgen ze namen van historische en legendarische figuren in wapenrok; later ruimt de krijger de baan voor de boer of ambachtsman. Na de 2e wereldoorlog krijgen de volkstypen de bovenhand, om ten slotte te belanden in karnavalstoeten en buurtedekenijen onder allerlei boertige nabootsingen.

In Latijns Amerika treden de reuzen niet op tijdens de kermisdagen — zoals bij ons — maar wel gedurende de cyclus van Kerstdag tot Driekoningen.

In hoofdstuk III « Verspreiding en Geschiedenis » laat de auteur opmerken dat de vraag over de oorsprong der reuzen voorlopig onbeantwoord blijft. Deze zienswijze treden we volmondig bij en verduidelijken we, als boekspreker, bij de behandeling van een hypotese.

In hoofdstuk IV « Betekenis » draagt de auteur een hypotese voor die een verklaring geeft voor het ontstaan van het reuzenmotief in literatuur en plastische kunsten. In de reus ziet Beitzl de persoon die in de volksverbeelding optreedt als grondlegger, bouwer, verdediger of bevrijdiger van een stad. Hij is de personifikatie van de sagenfiguur. In de geschiedenis van de mensheid treedt altijd en overal een gestalte naar voren van een Uebermens als mytologische figuur, daden verrichtend die buiten het menselijk ver-

mogen liggen, lasten dragend, scho-
rend en steunend, die alle mense-
lijke krachten te boven gaan.

Ongetwijfeld schuilt in deze hypotese een waarheid. Persoonlijk kunnen we deze stelling bijtreden wanneer we de voorgeschiedenis bruikbaar maken voor de studie van de volkskunde. Echter blijft m.i. nog een leemte aan te vullen voor de Frankische, Romaanse en vroeg Gothische periode waarover we zeer weinig weten in verband met de bakermat van omme-gangs-reuzen. Alleen geschreven bronnen

en ikonographisch materiaal kan ons behulpzaam zijn om met volle zekerheid de hypotese van Beitzl te staven. Het boek dat hij geschreven heeft schenkt ons het vertrouwen dat we een oplossing benaderen.

We zijn de auteur K. Beitzl dankbaar voor zijn zeer degelijk boek. Het is ongetwijfeld een flinke aanwinst voor de studie van de omme-gangs-reuzen op internationaal plan en heeft het venster geopend voor nieuwe en verdere horizons.

M. Daem.

Hanengevecht. In aansluiting met de recensie van het werk van Fred Germonprez past het een schilderij te vermelden dat een dergelijk thema werkelijk en wezenlijk weergeeft.

De tentoonstelling der werken van kunstschilder ERNEST VAN DEN DRIESSCHE in het Kasteel Liedts te Oudenaarde van 18 augustus tot 6 september 1962 brengt onder nummer veertien een « **Hanengevecht** » !

De artiest schildert op de achtergrond een herberg, op de voorgrond het hele gebeuren: de « mat » of het omheinde terrein waarop de twee kampen mekaar bevechten; de omstaanders vol spanning; op de voorgrond de burgemeester met zijn sjerp, 1 lid van de rijks-wacht; een paar mannen vragen

vergifenis, een vrouw duwt haar echtgenoot vooruit in de richting van de burgemeester; drie andere mannen slaan op de vlucht. De kerk van Eine piept op de achtergrond, gelijk het geval is voor vele werken van deze kunstschilder.

Het geheel ademt de dorpsfeer, de spanning rond het verboden spel, het optreden van de overheid en de reactie van enkele dorpelingen. Zie ook: P. de Keyser: **Folkloristika in Gentse tentoonstellingen.** Oostvl. Zanten, XXXVIe jg., 1961, nr. 4, blz. 136-138. Gegevens nopens Ernest van den Driessche.

P. Roman.

Wetteren — Tentoonstelling « SINT-SEBASTIAAN ».

De Heem- en Geschiedkundige Kring « Jan Broeckaert » houdt 2, 3, 4 en 9 september een prachttentoonstelling, gewijd aan Sint-Sebastiaan. Tegelijk verschijnt het boek « **De Geschiedenis van de Sint-Sebastiaansgilde** » dat de historie omvat vanaf de oorsprong 23-2-1681 tot op heden. Men kan het boek bekomen door overschrijving van 100 F op P.C. 451961 van Rawoens Albert te Wetteren.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschaft werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Kommissie bestaat uit: Prof. Dr De Keyser, voorzitter. R. Van Kenhove, ondervoorzitter. M. Broeckhove, sekretaris. Drs L. Hoste, penningmeester. De heren F. Van Es, Mr. G. Verhelst, schepen der stad, Pr. Luyckx, G. Van Severen, Dr H. Nowé, M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, M. Van Wesemael, Lic. R. van der Linden, Lic. Hugo Arens, G. Hebbelijck, leden. Konservator van het Museum: J. Boes, archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alaan, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgeloof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Kommissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhaken aan huis. Beleeft verzoek te schrijven aan het adres van de Konservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent, Telefoon n^r 25.32.53, of aan de sekretaris der Kommissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 36, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamsche Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Folkloristische Opzoekingen**. Hij geeft ook afzonderlijke **Bijdragen** uit.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksopvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. Dr P. De Keyser, Ere-voorzitter: F. Van Es. Voorzitter: Lic. R. van der Linden. Ondervoorzitters: J. Pieters en Pr. Luyckx. Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris-bibliotekaris: M. Van Wesemael.

Leden: Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, M. Daem, R. Van Kenhove, Lic. H. Arens, G. Hebbelijncx.

Redactie van Oostvlaamsche Zanten: Hoofdredakteur: J. Boes, Abrahamstraat, 13, Gent. Redaktieleden: M. Daem en R. van der Linden.

Museum voor Folklore: Konservator: J. Boes. Adjunkt: aspirant of navorser.

Aankoopkommissie: Prof. Dr P. De Keyser, R. Van Kenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Drs L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen (Foto-, fono- en cinematografische dokumentatie): Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, M. Daem, Lic. R. Van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.